

Mikrofirmy pod lupą w 2019 r.

Warszawa, kwiecień 2020 r.

Autorzy: Katarzyna Dębkowska, Urszula Kłosiewicz-Górecka,
Anna Szymańska, Piotr Ważniewski, Katarzyna Zybortowicz

Redakcja merytoryczna: Andrzej Kubisiak

Redakcja: Jakub Nowak, Małgorzata Wieteska

Projekt graficzny: Anna Olczak

Współpraca graficzna: Liliana Gałązka, Tomasz Gałązka, Sebastian Grzybowski

Polski Instytut Ekonomiczny

Al. Jerozolimskie 87

02-001 Warszawa

© Copyright by Polski Instytut Ekonomiczny

ISBN 978-83-66306-68-4

Spis treści

Kluczowe wnioski	4
Raport w liczbach	5
Wprowadzenie	8
Jakie bariery utrudniały funkcjonowanie mikroprzedsiębiorstw?	10
Czy mikrofirmy jednakowo odczuwały bariery działalności?	20
Jak zmieniały się warunki funkcjonowania mikroprzedsiębiorstw?	23
Jaka była kondycja finansowa mikroprzedsiębiorstw?	26
Jakimi zasobami i kompetencjami dysponowały mikroprzedsiębiorstwa?	28
Czy mikroprzedsiębiorstwa korzystały z <i>outsourcingu</i> ?	32
W co inwestowali mikroprzedsiębiorcy?	37
Jakie bariery działalności innowacyjnej były szczególnie dotkliwe dla mikroprzedsiębiorstw?	40
Co sądzili mikroprzedsiębiorcy na temat zastosowania nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych?	45
Jaki był zakres szarej strefy w opinii przedsiębiorstw?	48
Jak mikrofirmy oceniały zmiany w otoczeniu prawno-ekonomicznym?	53
O badanych mikroprzedsiębiorstwach	59
Spis rysunków, tabel i wykresów	61
Bibliografia	63

Kluczowe wnioski

- **Nowoczesne technologie w komunikacji z klientem** – jako zasób – częściej były deklarowane przez przedsiębiorstwa zajmujące się usługami (biznesowymi i pozostałymi), handlem oraz transportem. Firmy budowlane oraz przetwórstwa przemysłowego znacznie niżej oceniały stan posiadania tego zasobu.
- Aż 58 proc. mikrofirm oceniło swoją **sytuację finansową** jako dobrą lub bardzo dobrą, za złą lub bardzo złą uznało ją jedynie 6 proc. przedsiębiorstw. W kontekście krytycznej oceny barier działalności można stwierdzić, że samoocena sytuacji finansowej mikrofirm była zdecydowanie pozytywna.
- W 2020 r. ponad 60 proc. nie zamierzała wprowadzać zmian w **liczbie pracujących**, 37 proc. planowała podniesienie kwalifikacji pracowników, a 36 proc. poprawę wydajności pracy, w odpowiedzi na zaostrzającą się konkurencję.
- Mikroprzedsiębiorstwa chętnie korzystały z usług świadczonych przez wyspecjalizowane firmy (**outsourcing**), głównie w przypadku tych działań, które odciążały je od prac pobocznych i pozwalały skoncentrować się na podstawowych procesach. Najwięcej mikrofirm (blisko 60 proc.), korzystało z obsługi finansowo-księgowej oraz obsługi prawnej (46 proc.).
- Prawie 60 proc. mikroprzedsiębiorstw podjęło **inwestycje** w 2019 r., a 2/3 z nich planowało inwestowanie również w 2020 r. Najczęściej są to inwestycje w budowanie lojalności klientów, co deklarowała prawie 1/3 respondentów.
- Najbardziej odczuwaną **barierą wprowadzenia innowacji** były wysokie koszty oraz słabe wsparcie innowacyjności przez państwo, szczególnie silnie odczuwane przez mikrofirmy przetwórstwa przemysłowego.
- Połowa badanych mikroprzedsiębiorstw zgadzała się ze stwierdzeniem, że **wykorzystywanie nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych** polepszy relacje z klientami oraz w obsłudze klientów wymusi działania w kierunku poprawy bezpieczeństwa danych.
- 1/3 mikroprzedsiębiorstw uważała, że w ich branży **szara strefa** nie występuje i również ok. 1/3 nie potrafiła określić jej wielkości. Na szeroki zakres szarej strefy w obrotach oraz wysoki udział pracujących bez umowy najczęściej wskazywały mikroprzedsiębiorstwa budowlane, natomiast na nieoficjalne wypłaty wynagrodzeń – z branży pozostałe usługi.
- Wysokie podatki i inne obciążenia finansowe, rosnące koszty zatrudnienia pracowników oraz konkurencja ze strony firm krajowych uznano za **najbardziej istotne bariery rozwoju mikroprzedsiębiorstw** w 2019 r. O pogorszeniu rynkowych warunków funkcjonowania – w opinii przedstawicieli mikrofirm – zdecydowały również: narastająca niepewność sytuacji gospodarczej, rosnące koszty surowców i półproduktów do produkcji, nieelastyczne prawo pracy, przewlekłość postępowań sądowych, uciążliwość kontroli urzędów, rosnąca konkurencja ze strony firm zagranicznych. Mogło to oznaczać przewidywane pogorszenie warunków dla rozwoju.
- Nie zaobserwowano równie krytycznego podejścia mikrofirm do własnych **zasobów rzeczowych i wykorzystania nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych**. Deklaracje, że sytuacja w zakresie poszczególnych zasobów poprawiła się, przeważały nad deklaracjami o jej pogorszeniu. Aż 77 proc. firm wysoko oceniało jakość swoich produktów i usług, 67 proc. – swoją wiedzę o klientach oraz kwalifikacje pracowników, a 66 proc. uważało, że ich atutem była wysoka renoma firmy.

Raport w liczbach

MIKROFIRMY W LICZBACH

2,15 mln firm zatrudniających mniej niż 10 osób funkcjonowało w Polsce w 2018 r.

55,9 mikrofirm przypadało w Polsce na 1000 mieszkańców

22 proc. mikrofirm działało w sektorze handlu, a tylko **9 proc.** w przemyśle

30,2 proc. taki był udział mikroprzedsiębiorstw w PKB

WYNIKI BADAŃ

58 proc. mikroprzedsiębiorstw uznało swoją sytuację finansową za dobrą lub bardzo dobrą

23 proc. mikroprzedsiębiorstw nie podejmowało i nie planowało żadnych inwestycji

10 proc. mikroprzedsiębiorstw posiadało nieobsadzone stanowiska pracy

1/3 mikroprzedsiębiorstw uważało, że szara strefa nie występuje w ich branży

Kluczowe bariery rozwojowe mikrofirm

77 proc. wskazało na wysokie podatki i inne obciążenia finansowe, w tym:
81 proc. mikrofirm handlowych
i **80 proc.** usług biznesowych

74 proc. narzekąco na rosnące koszty zatrudnienia pracowników

60 proc. dostrzegło konkurencję ze strony przedsiębiorstw krajowych

59 proc. wskazało na niepewność sytuacji gospodarczej

57 proc. narzekąco na rosnące koszty zakupu surowców, materiałów i półproduktów wykorzystywanych do produkcji

Warunki funkcjonowania mikrofirm

64 proc. nie zamierzało wprowadzać zmian w liczbie pracujących w 2020 r.

51 proc. wskazało na wzrost cen na wyroby i usługi

50 proc. narzekąco na wzrost cen dóbr zaopatrzeniowo-inwestycyjnych

Samoocena zasobów firmy

77 proc. wysoko oceniło jakość swoich produktów i usług

67 proc. wysoko oceniło swoją wiedzę o klientach

67 proc. wysoko oceniło kwalifikacje swoich pracowników.

SEGMENTACJA

Mikroprzedsiębiorstwa różniły się w ocenie warunków funkcjonowania na rynku i barier utrudniających działalność. Na potrzeby raportu, przy pomocy analizy skupień, zidentyfikowaliśmy trzy grupy (skupienia) mikroprzedsiębiorstw podobnie oceniających bariery:

Zadowoleni (17 proc.) – grupa, w której większość barier oceniana była jako mało utrudniająca działalność. Były to najczęściej przedsiębiorstwa najkrócej funkcjonujące na rynku, o najmniejszych rocznych obrotach (do 100 tys. PLN).

Średniacy (31 proc.) – grupa, w której oceny barier przyjmowały wartości pośrednie, przy czym niektóre bariery oceniano wyżej, a inne niżej. Były to głównie przedsiębiorstwa z branży budowlanej, handlu lub usług biznesowych, które funkcjonowały na rynku od 5 do 10 lat, a ich roczne obroty mieściły się w przedziale od 100 do 500 tys. PLN.

Malkontenci (52 proc.) – grupa, w której wszystkie bariery oceniane były jako bardzo utrudniające działalność. Najczęściej były to przedsiębiorstwa najdłużej funkcjonujące na rynku (powyżej 10 lat) i posiadające największe roczne obroty (powyżej 500 tys. PLN).

Wprowadzenie

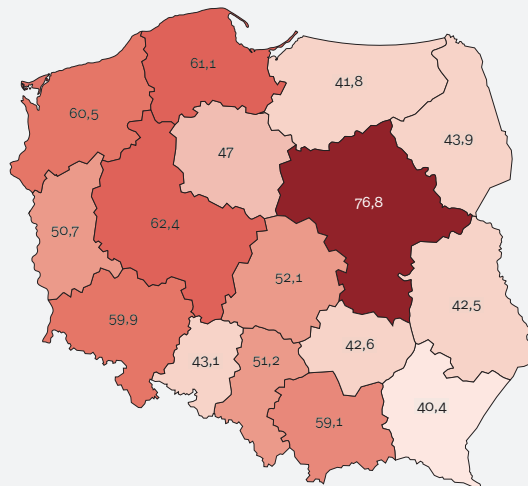
- Jak mikroprzedsiębiorstwa radziły sobie na rynku w 2019 r.?
- Co najbardziej ograniczało ich działalność?
- Jakie poczyniły inwestycje, jakie miały plany na 2020 r.?

Próbę odpowiedzi na te i inne pytania podjęliśmy analizując wyniki badań przeprowadzonych przez Polski Instytut Ekonomiczny (PIE) pod koniec 2019 r. Niniejsza publikacja jest drugim raportem PIE, w którym opisailiśmy funkcjonowanie mikroprzedsiębiorstw. W poprzednim, pod takim samym tytułem – *Mikrofirmy pod lupą*, opublikowanym w 2019 r., opisywaliśmy sytuację mikrofirm w 2018 r. Celem tegorocznego opracowania jest pokazanie warunków funkcjonowania mikroprzedsiębiorstw w różnych obszarach ich działalności oraz porównanie wyników z rokiem poprzednim.

Przedsiębiorstwa zatrudniające poniżej 10 osób stosunkowo rzadko stanowią przedmiot badań, choć w znaczący sposób przyczyniają się do rozwoju gospodarczego kraju i świadczą o potencjale przedsiębiorczości Polaków. Znaczenia mikroprzedsiębiorstw dowodzą m.in. następujące fakty:

- w Polsce na koniec 2018 r. według danych GUS funkcjonowało 2,15 mln przedsiębiorstw niefinansowych zatrudniających mniej niż 10 osób;
- średnio w Polsce w 2018 r. na 1000 mieszkańców przypadło 55,9 mikrofirm, w tym najwięcej funkcjonowało w województwie mazowieckim (76,8), stosunkowo dużo w województwach: wielkopolskim (62,4), pomorskim (61,1) i zachodniopomorskim (60,5), a najmniej w województwach: podkarpackim (40,4), warmińsko-mazur-

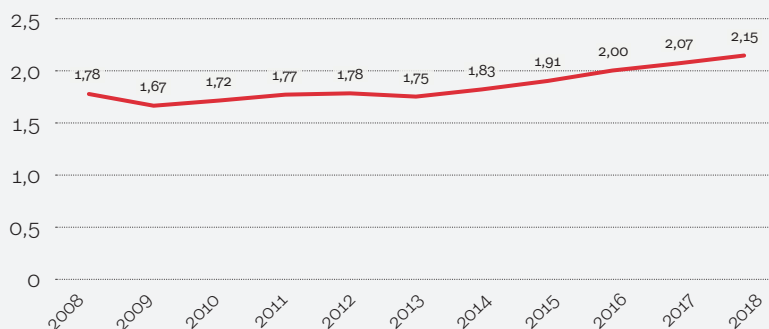
↘ **Mapa 1.** Liczba mikroprzedsiębiorstw na 1000 mieszkańców w Polsce w 2018 r.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie danych BDL GUS.

- skim (41,8), świętokrzyskim (42,6) i lubelskim (42,5) (mapa 1);
- liczba mikroprzedsiębiorstw cały czas rosła. W 2018 r. w porównaniu z 2008 r. wzrost wyniósł 21 proc., średnie tempo wzrostu w latach 2008-2018 wyniosło 6,2 proc. (wykres 1);
- mikroprzedsiębiorstwa w 2018 r. działały przede wszystkim w sektorze handlu (22 proc.), budownictwa (14 proc.) i działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (14 proc.), przemysłem zajmowało się jedynie 9 proc. mikrofirm, a rolnictwem i leśnictwem zaledwie 0,4 proc.

→ Wykres 1. Liczba mikroprzedsiębiorstw w latach 2008-2018 (w mln)

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie: GUS (wydania z lat 2008-2018).

Wiele badań dotyczy całego sektora MMSP (mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa) bez wyodrębnienia mikroprzedsiębiorstw. Uważamy jednak, że analizując działalność mikrofirm wspólnie z małymi i średnimi przedsiębiorstwami nie uwzględnia się ich specyfiki i różnic w stosunku do większych podmiotów. Mikrofirmy są istotnym składnikiem polskiej rzeczywistości gospodarczej. Według GUS stanowiły ponad 96,8 proc. podmiotów gospodarczych. MMSP miały 49,8 proc. udział w PKB, a najmniejsze firmy aż 30,2 proc. (PARP, 2019, s. 6-7).

W raporcie pokazaliśmy wyniki badania przeprowadzonego na próbie 409 mikrofirm pod koniec 2019 r. Dużo uwagi poświęciliśmy samoocenie barier funkcjonowania badanych

przedsiębiorstw, wylaniając bariery kluczowe oraz klasyfikując mikrofirmy do grup podobnie oceniających bariery. Dokonałiśmy analizy warunków funkcjonowania w 2019 r. i ich zmian w porównaniu do roku poprzedniego. Przedstawiliśmy zasoby i kompetencje, którymi dysponują mikrofirmy oraz zidentyfikowaliśmy obszary, w których przedsiębiorstwa najczęściej korzystały z *outsourcingu*.

Kolejne kwestie analizowane w raporcie dotyczą działalności inwestycyjnej i innowacyjnej mikrofirm. Te wyniki mogliśmy również porównać do publikacji z roku poprzedniego. Nowością w raporcie jest próba uchwycenia występowania szarej strefy w branżach, w których działają badane podmioty.

Jakie bariery utrudniały funkcjonowanie mikroprzedsiębiorstwom?

Jak wynika z badań PIE z 2019 r. najbardziej uciążliwymi barierami działalności gospodarczej były:

77 proc. wysokie podatki i inne obciążenia finansowe

74 proc. rosnące koszty zatrudnienia pracowników

60 proc. konkurencja ze strony przedsiębiorstw krajowych

59 proc. niepewność sytuacji gospodarczej

57 proc. rosnące koszty zakupu surowców, materiałów i półproduktów wykorzystywanych do produkcji

54 proc. trudności w pozyskaniu nowych pracowników.

Trzy najbardziej uciążliwe bariery działalności gospodarczej, wymieniane przez mikroprzedsiębiorców w badaniu 2019 r., były takie same, jak w badaniu zrealizowanym w 2018 r., przy czym w 2019 r. wskazywał na nie wyższy odsetek respondentów. Może to oznaczać pogorszenie warunków prowadzenia działalności gospodarczej w opinii mikroprzedsiębiorców. W 2019 r. ponad połowa respondentów uznała również konkurencję ze strony przedsiębiorstw krajowych, niepewność sytuacji gospodarczej

oraz rosnące koszty zakupu surowców i materiałów wykorzystywanych do produkcji oraz trudności w pozyskiwaniu nowych pracowników za istotne bariery utrudniające funkcjonowanie firm.

Analizę barier działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorstw przeprowadzono w pięciu grupach: popytowej, podażowej, finansowej, systemowej i ogólnogospodarczej, co może być pomocne w ocenie skuteczności uruchomionych instrumentów wsparcia rozwoju mikroprzedsiębiorstw.

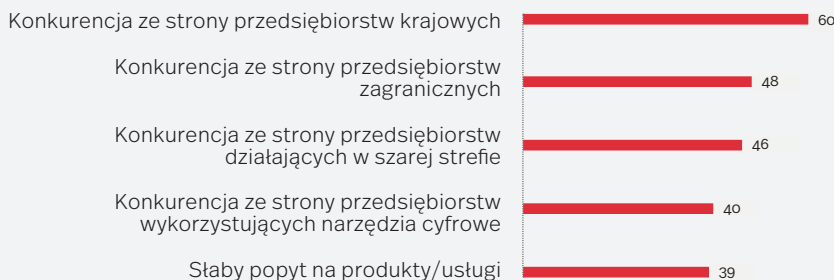
Konkurencja ze strony przedsiębiorstw krajowych i firm zagranicznych była najbardziej dotkliwa wśród barier popytowych

Wyniki badania PIE z 2019 r. potwierdzają, że mikrofirmy podlegały silnej presji konkurencyjnej, zarówno ze strony wielu podobnych małych i niezależnych przedsiębiorstw, w tym firm rodzinnych, jak również zintegrowanych średniej wielkości i dużych firm, działających często w systemie sieciowym. Z tej przyczyny konkurencję ze strony krajowych podmiotów mikroprzedsiębiorcy uznali za największą wśród barier popytowych (wykres 2). Na drugim miejscu znalazła się konkurencja ze strony zagranicznych firm, na którą w 2019 r. wskazało istotnie więcej mikroprzedsiębiorców niż w 2018 r. (48 proc. wobec 39 proc. ocen duże i bardzo duże znaczenie), co świadczyło o pogłębiających się procesach umiędzynarodowienia konkurencji na

rynku krajowym. Na uwagę zasługiwało zmniejszenie się odsetka mikroprzedsiębiorstw wskazujących na konkurencję ze strony firm funkcjonujących w szarej strefie (z 53 proc. w 2018 r. do 46 proc. w 2019 r.), co świadczyło o skuteczności działań podjętych przez rząd dla ograniczenia szarej strefy w polskiej gospodarce.

W 2019 r. do istotnych popytowych barier utrudniających funkcjonowanie mikroprzedsiębiorstw zaliczono konkurencję ze strony przedsiębiorstw wykorzystujących narzędzia cyfrowe. To nowy rodzaj konkurowania świadczący o dojrzałości rynku wewnętrznego w Polsce. Warto też podkreślić, że słaby popyt na produkty i usługi dostrzegało jako barierę 39 proc. mikroprzedsiębiorców, podobnie jak w badaniu z 2018 r.

▸ **Wykres 2. Udział mikroprzedsiębiorstw wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier popytowych (w proc.)**

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników badań.

Pozyskanie nowych pracowników i niedostateczny poziom kwalifikacji były najbardziej dotkliwe wśród barier podażowych

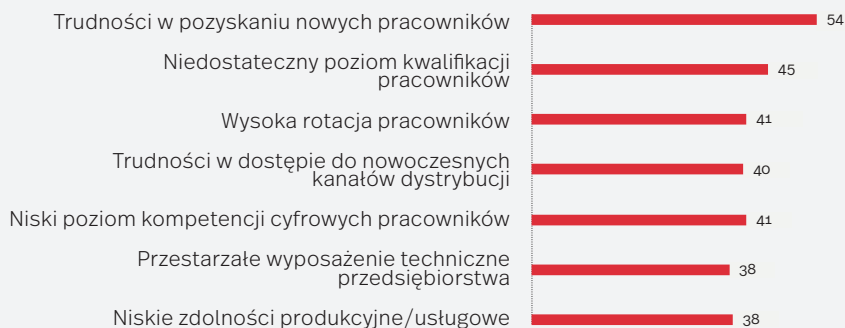
Dla przeszło połowy badanych mikroprzedsiębiorstw barierą podażową najbardziej dotkliwą dla dalszego rozwoju były trudności

w pozyskaniu nowych pracowników (wykres 3). Także na kolejnych dwóch miejscach znalazły się bariery bezpośrednio związane z zasoba-

mi ludzkimi w firmie. Dla 45 proc. mikroprzedsiębiorstw barierą rozwoju firmy był niedostateczny poziom kwalifikacji pracowników, a dla 41 proc. wysoka rotacja pracowników. Oznacza to, że czynnik ludzki jako zasób stanowił problem dla przedsiębiorstwa. Z jednej strony rosnęło jego znaczenie, a z drugiej – nasilały się trudności w pozyskaniu pracowników, nie tylko o wysokich kompetencjach. Dotyczyło to zarówno wiedzy posiadanej przez pracowników, umiejętności zawo-

dowych, jak i umiejętności społecznych, istotnych zwłaszcza w przypadku firm usługowych, gdzie kwalifikacje są szczególnie ważne w nawiązywaniu i budowaniu relacji z klientem. Natomiast wysoka rotacja pracowników nie sprzyjała sprawnemu prowadzeniu procesów usługowych i budowaniu związku pracowników z firmą ani też zacieśnianiu relacji z klientami dla budowania ich lojalności wobec firmy, tak istotnej w warunkach ostrej i nasilającej się konkurencji na rynku.

» **Wykres 3. Udział mikroprzedsiębiorstw wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier podaźowych (w proc.)**

Źródło: jak w wykresie 2.

Ponad połowa przedsiębiorstw nie zamierzała wprowadzać istotnych zmian w zatrudnieniu w perspektywie najbliższego roku

W świetle barier podaźowych nie zaskoczyło to, że 64 proc. mikroprzedsiębiorców nie zamierzało wprowadzać znaczących zmian w liczbie zatrudnionych pracowników. Można przypuszczać, że częściowo był to efekt ewentualnych obaw, jakie respondenci mogli mieć w związku z zapowiedzią podniesienia płacy minimalnej w 2020 r. Plany dotyczące kadry pracowniczej na rok 2020 miało nieco więcej niż 1/3 badanych. Ciekawe wydają się plany podniesienia kwalifikacji i wydajności

pracowników, co może oznaczać, że silna konkurencja i dynamiczny rozwój technologii w wielu branżach wywoływały taką presję u pracodawców. Doszkalanie i zwiększane efektywności pracy własnych pracowników mogło także okazać się mniej kosztowne niż szukanie nowych specjalistów i dodatkowych pracowników.

Plany zatrudnienia cudzoziemców w najbliższym roku zadeklarowało jedynie 4 proc. wszystkich badanych mikroprzedsiębiorców.

Nieliczni zainteresowani rekrutacją cudzoziemców wśród powodów zamiaru zatrudnienia cudzoziemców, wymieniali przede wszystkim brak polskich pracowników na rynku pracy oraz zadowolenie z już zatrudnianych cudzoziemców. Nie można jednak wykluczyć, że słabe zainteresowanie zagranicznymi pracownikami

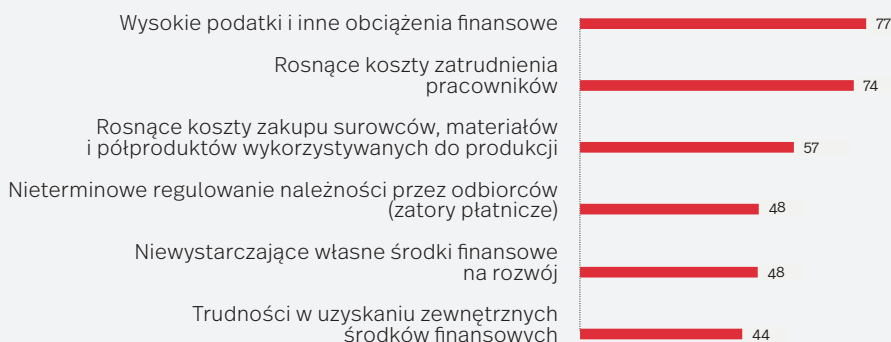
wiązało się z powszechnie panującą opinią o czasochłonnym procedurach tych rekrutacji. Osobnym powodem mogła być niepewność na ile można na takich pracownikach polegać. Obecnie w wielu krajach europejskich polityka migracyjna zmienia się dynamicznie, a perspektywa większych zarobków mogła być kusząca.

Wysokie podatki i inne obciążenia finansowe oraz rosnące koszty zatrudnienia pracowników oceniano jako najbardziej dotkliwe wśród barier finansowych

Odsetek przedstawicieli mikroprzedsiębiorstw, którzy w 2019 r. wymieniali bariery finansowe, jako utrudniające działalność gospodarczą, był istotnie wyższy niż w 2018 r. Dotyczyło to wszystkich barier zaliczanych do finansowych, co mogło świadczyć o pogorszeniu się, w opinii przedsiębiorców, warunków dla działalności gospodarczej. Ponad 3/4 badanych mikroprzedsiębiorstw za najbardziej dotkliwe wśród barier finansowych uznało wysokie podatki i inne obciążenia finansowe, a 74 proc. – rosnące koszty zatrudnienia. Dla blisko 60 proc. mikroprzedsiębiorstw uciążliwe okazały się

również rosnące koszty zakupu surowców, materiałów i półproduktów używanych w produkcji, które powodowały wzrost cen produktów finalnych i niekorzystnie wpływały na konkurencyjność firm (wykres 4). Blisko połowa badanych (48 proc.) wymieniła też nieterminowe regulowanie należności przez odbiorców, co w powiązaniu z niewystarczającymi środkami finansowymi na rozwój (48 proc. wskazań) i trudnościami w uzyskaniu zewnętrznych środków finansowych (44 proc.), może świadczyć o pogorszeniu się warunków funkcjonowania mikroprzedsiębiorstw i perspektyw ich rozwoju.

▼ **Wykres 4.** Udział mikroprzedsiębiorstw wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier finansowych (w proc.)

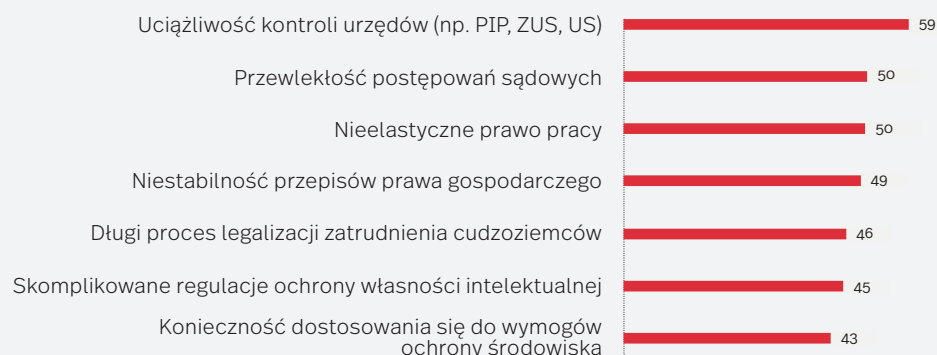
Źródło: jak w wykresie 2.

Uciążliwość kontroli urzędów uznano za najbardziej dotkliwą wśród barier systemowych

Blisko 60 proc. mikroprzedsiębiorstw za najważniejszą barierę systemową uznano uciążliwość kontroli urzędów (wykres 5), podczas gdy w 2018 r. była to niestabilność przepisów prawa gospodarczego, która w badaniu w 2019 r. znalazła się dopiero na czwartym miejscu pod względem liczby wskazań (52 proc. w 2018 r. wobec 49 proc. w 2019 r.). Oznaczało to, że mimo nadal ukazujących się wielu przepisów prawa gospodarczego, mikroprzedsiębiorstwa

dostrzegły poprawę sytuacji w tym zakresie. Według połowy mikroprzedsiębiorstw w badaniu w 2019 r. za duże i bardzo duże znaczenie barier uznano przewlekłość postępowań sądowych, utrudniającą uregulowanie sporów gospodarczych oraz nieelastyczne prawo pracy, które ogranicza możliwości sprawnego rozwiązywania problemów występujących na rynku pracy (np. brak pracowników o odpowiednich kwalifikacjach, zatrudnianie cudzoziemców).

» Wykres 5. Udział mikroprzedsiębiorstw wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier systemowych (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

Niepewność sytuacji gospodarczej uznano za najbardziej dotkliwą wśród barier ogólnogospodarczych

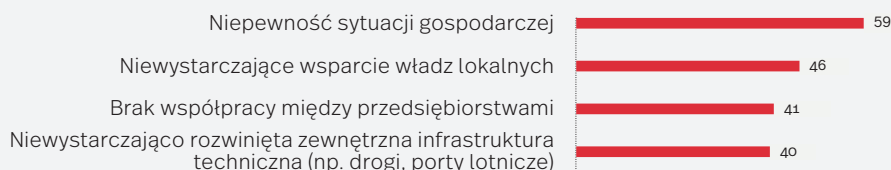
W badaniu w 2019 r. za najbardziej dotkliwą wśród barier ogólnogospodarczych uznano niepewność sytuacji gospodarczej (wykres 6), przy czym odsetek wskazań był istotnie wyższy niż w badaniu w 2018 r. (59 proc. wobec 48 proc.). W opinii przedstawicieli mikroprzedsiębiorstw oznaczało to wzrost ryzyka działalności gospodarczej, a zatem pogorszenie warunków dla

rozwoju innowacji i podejmowania inwestycji, mogących zapewnić rozwój firmy. W 2019 r. na drugim miejscu wśród barier rozwoju działalności mikroprzedsiębiorstw znalazło się niewystarczające wsparcie władz lokalnych (46 proc. wskazań). Mikrofirmy działają w większości przypadków na rynkach lokalnych, stąd występujące tam uwarunkowania i udzielane wsparcie od władz

samorządowych są szczególnie ważne dla rozwoju i wzrostu konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw. Istotne są działania zachęcające do współpracy przedsiębiorstw na lokalnych rynkach, których brak firmy dostrzegały coraz silniej. W 2019 r. dla mikroprzedsiębiorstw brak współpracy między przedsiębiorstwami uplasował

się na trzecim miejscu według ważności, wśród barier ogólnogospodarczych (41 proc. wskazań). Zwraca uwagę, że aż 40 proc. mikroprzedsiębiorstw wskazało na niewystarczająco rozwiniętą zewnętrzną infrastrukturę techniczną w Polsce, mimo systematycznej poprawy połączeń komunikacyjnych (drogi, koleje, porty lotnicze).

» **Wykres 6. Udział mikroprzedsiębiorstw wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier ogólnogospodarczych (w proc.)**

Źródło: jak w wykresie 2.

Bariery według branż

Wysokie podatki i inne obciążenia finansowe oraz rosnące koszty zatrudnienia pracowników zostały uznane za najbardziej uciążliwe bariery w rozwoju mikrofirm przez wszystkie badane przedsiębiorstwa, niezależnie od ich przynależności branżowej. Pozostałe bariery, uznane przez przedstawicieli mikrofirm za istotne, różniły się w poszczególnych sekcjach i wynikały ze specyfiki branży.

Dla sfery handlu były to (wykres 7): niepewność sytuacji gospodarczej wynikająca z zapowiedzi wejścia w życie w 2020 r. nowych regulacji prawnych (np. zaostrenie zakazu handlu w niedzielę, wzrost płacy minimalnej, podwyżka ceny prądu i utylizacji odpadów), uciążliwość kontroli urzędów (np. PIP, ZUS, US), rosnące koszty zakupu towarów oraz konkurencja ze strony firm krajowych.

Dla przetwórstwa przemysłowego (wykres 8): długi proces legalizacji zatrudnienia cudzoziemców (uznany za uciążliwy z uwagi na rosnącą konieczność zatrudniania obco-

krajowców w procesie produkcji), niestabilność przepisów prawa gospodarczego oraz rosnące koszty surowców i materiałów wykorzystywanych do produkcji

Dla usług biznesowych (wykres 9): konkurencja ze strony przedsiębiorstw krajowych, trudności w pozyskiwaniu nowych pracowników, szczególnie o wysokich kwalifikacjach oraz niepewność sytuacji gospodarczej.

Dla budownictwa (wykres 10): rosnące koszty zakupu materiałów i towarów (przyczyniły się do wzrostu cen świadczonych usług, spadku popytu i pogorszenia konkurencyjności, szczególnie małych firm budowlanych), konkurencja ze strony przedsiębiorstw działających w szarej strefie oraz konkurencja ze strony przedsiębiorstw krajowych.

Dla transportu (wykres 11): konkurencja ze strony przedsiębiorstw krajowych (w branży występują liczne małe firmy przewozowe silnie konkurujące ze sobą), trudności w pozyskiwaniu nowych pracowników oraz brak współpracy między przedsiębiorcami.

» **Wykres 7. Udział przedsiębiorstw handlowych wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier rozwoju mikrofirm (w proc.)**

Źródło: jak w wykresie 2.

» **Wykres 8. Udział przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier rozwoju mikrofirm (w proc.)**

Źródło: jak w wykresie 2.

» **Wykres 9. Udział przedsiębiorstw usług biznesowych wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier rozwoju mikrofirm (w proc.)**

Źródło: jak w wykresie 2.

» **Wykres 10. Udział przedsiębiorstw budowlanych wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier rozwoju mikrofirm (w proc.)**

Źródło: jak w wykresie 2.

» **Wykres 11. Udział przedsiębiorstw transportowych wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier rozwoju mikrofirm (w proc.)**

Źródło: jak w wykresie 2.

Analiza porównawcza barier rozwoju mikrofirm w latach 2019 i 2018

Analiza porównawcza piętnastu barier działalności mikrofirm (które w opinii przedstawicieli uzyskały ponad 40-procentowy udział ocen wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie dla funkcjonowania mikrofirm) wykazała, że aż czternaście barier w 2019 r. bardziej krytycznie oceniono niż w 2018 r. Niewielką poprawę sytuacji dostrzeżono jedynie w zakresie stabilności przepisów prawa gospodarczego, co dla mikrofirm mogło oznaczać bardziej stabilne, przewidywalne warunki prawne funkcjonowania na rynku (wykres 12).

Wysokie podatki i inne obciążenia finansowe, rosnące koszty zatrudnienia pracowni-

ków oraz konkurencja ze strony firm krajowych respondenci uznali za najbardziej istotne bariery rozwoju mikroprzedsiębiorstwa, zarówno w 2018 r., jak i w 2019 r. O pogorszeniu warunków funkcjonowania mikrofirm w 2019 r. w porównaniu z 2018 r., w opinii przedstawicieli mikrofirm, zdecydowały również:

- narastająca niepewność sytuacji gospodarczej,
- rosnące koszty surowców i półproduktów do produkcji,
- nieelastyczne prawo pracy,
- przewlekłość postępowań sądowych,
- uciążliwość kontroli urzędów,
- konkurencja ze strony firm zagranicznych.

Wykres 12. Udział przedsiębiorstw wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier rozwoju mikrofirm w badaniu w latach 2018 i 2019 (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

Czy mikrofirmy jednakowo odczuwały bariery działalności?

Mikroprzedsiębiorstwa w 2019 r., podobnie jak w 2018 r., nie były jednomyślne w ocenie barier utrudniających działalność. Biorąc pod uwagę oceny poszczególnych barier pogrupowaliśmy

badane mikrofirmy za pomocą analizy skupień. W ten sposób uzyskaliśmy trzy grupy (skupienia) mikroprzedsiębiorstw podobnie oceniające poszczególne bariery (wykres 13):

Zadowoleni

grupa, w której bariery oceniano jako mało utrudniające działalność. W grupie tej znalazło miejsce **17 proc.** badanych mikrofirm, natomiast w 2018 r. do grupy Zadowolonych zakwalifikowaliśmy **28 proc.** badanych mikrofirm.

Średniacy

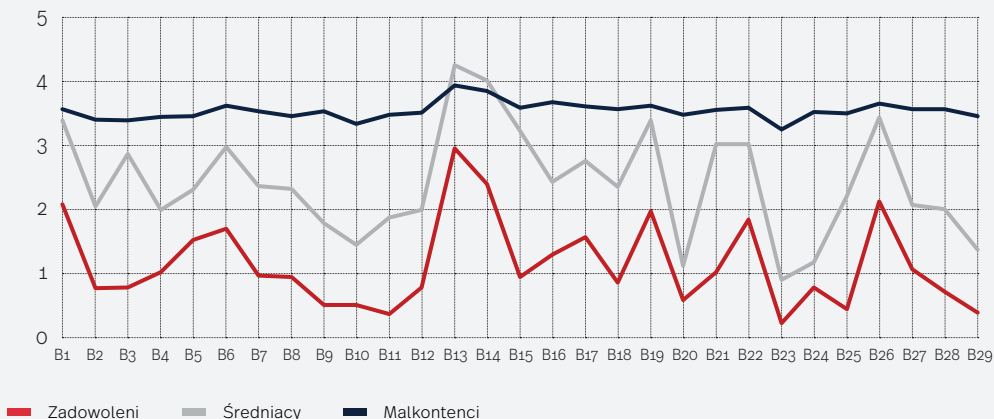
grupa, w której oceny barier przyjmowały wartości pośrednie, przy czym niektóre bariery oceniano wyżej, a niektóre niżej. Udział przedsiębiorstw zakwalifikowanych do tej grupy wynosił **31 proc.**, w badaniu z 2018 r. w grupie Średniaków odnotowaliśmy **35 proc.** badanych mikroprzedsiębiorstw.

Malkontenci

grupa mikroprzedsiębiorstw, w której wszystkie bariery oceniano jako bardzo utrudniające działalność. Tę grupę stanowiło **52 proc.** badanych w 2019 r. mikrofirm, w roku poprzednim w grupie Malkontentów znalazło miejsce **37 proc.** badanych.

Wykres 13. Średnie oceny barier w poszczególnych grupach mikroprzedsiębiorstw

Legenda do wykresu

Barriere popytowe:

- B1 - konkurencja ze strony przedsiębiorstw krajowych
- B2 - konkurencja ze strony przedsiębiorstw zagranicznych
- B3 - konkurencja ze strony przedsiębiorstw działających w szarej strefie
- B4 - konkurencja ze strony przedsiębiorstw wykorzystujących narzędzia cyfrowe
- B5 - słaby popyt na produkty/usługi

Barriere podażowe:

- B6 - trudności w pozyskaniu nowych pracowników
- B7 - niedostateczny poziom kwalifikacji pracowników
- B8 - wysoka rotacja pracowników
- B9 - trudności w dostępie do nowoczesnych kanałów dystrybucji
- B10 - niski poziom kompetencji cyfrowych pracowników
- B11 - przestarzałe wyposażenie techniczne przedsiębiorstwa
- B12 - niskie zdolności produkcyjne/usługowe

Barriere finansowe:

- B13 - wysokie podatki i inne obciążenia finansowe
- B14 - rosnące koszty zatrudnienia pracowników
- B15 - rosnące koszty zakupu surowców, materiałów i półproduktów do produkcji

- B16 - nieterminowe regulowanie należności przez odbiorców (zatory płatnicze)
- B17 - niewystarczające własne środki finansowe na rozwój
- B18 - trudności w uzyskaniu zewnętrznych środków finansowych

Barriere systemowe:

- B19 - uciążliwość kontroli urzędów (np. PIP, ZUS, US)
- B20 - przewlekłość postępowań sądowych
- B21 - nieelastyczne prawo pracy
- B22 - niestabilność przepisów prawa gospodarczego
- B23 - długi proces legalizacji zatrudnienia cudzoziemców
- B24 - skomplikowane regulacje ochrony własności intelektualnej
- B25 - konieczność dostosowania się do wymogów ochrony środowiska

Barriere ogólnogospodarcze:

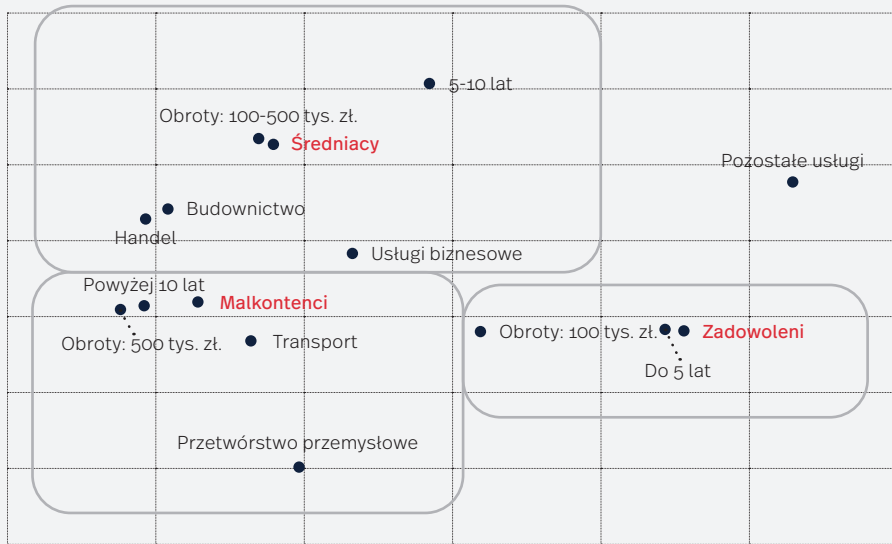
- B26 - niepewność sytuacji gospodarczej
- B27 - niewystarczające wsparcie władz lokalnych
- B28 - brak współpracy między przedsiębiorstwami
- B29 - niewystarczająco rozwinięta zewnętrzna infrastruktura techniczna

Źródło: jak w wykresie 2.

Aby scharakteryzować wyłonione grupy mikroprzedsiębiorstw ze względu na branżę, w której firma funkcjonuje, długość życia firmy na rynku,

wielkość rocznych obrotów, wykorzystano analizę korespondencji. Zidentyfikowane związki zaprezentowano na tzw. mapie korespondencji (wykres 14).

Wykres 14. Mapa korespondencji mikroprzedsiębiorstw – profile skupień

Źródło: jak w wykresie 2.

W grupie Zadowolonych często znajdowały się przedsiębiorstwa najkrócej funkcjonujące na rynku, których obroty roczne są najmniejsze, do 100 tys. PLN.

W grupie Średniaków częściej można było spotkać przedsiębiorstwa z branży budowlanej, handlu lub usług biznesowych, które funkcjonowały na rynku od 5 do 10 lat, a ich

roczne obroty mieściły się w przedziale od 100 do 500 tys. PLN.

W grupie Malkontentów częściej znajdowały się przedsiębiorstwa reprezentujące przetwórstwo przemysłowe lub transport. Były to podmioty najdłużej funkcjonujące na rynku (powyżej 10 lat) i posiadające największe roczne obroty (powyżej 500 tys. PLN).

Jak zmieniały się warunki funkcjonowania mikroprzedsiębiorstw?

Mikroprzedsiębiorstwa oceniły kierunek zmian w 2019 r. podstawowych czynników wpływających na ich funkcjonowanie na rynku. Ocenie poddano zarówno czynniki, których wzrost był pożądanym, jak i te, dla których korzystną sytuację oznaczał spadek.

Mikroprzedsiębiorstwa w większości przypadków nie obserwowały znaczących zmian (rysunek 1, wykres 15). Jedynie w przypadku popytu i cenich produktów/usług nastąpiła wyraźna poprawa – prawie połowa respondentów wskazała wzrost.

➤ **Rysunek 1.** Kierunek zmian podstawowych czynników funkcjonowania mikroprzedsiębiorstw (w proc.)

Ceny na wyroby/usługi przedsiębiorstwa ↑ 51
Popyt na produkty/usługi ↑ 49

Zasoby rzeczowe przedsiębiorstwa ↔ 51
Wykorzystanie nowych technologii (np. cyfryzacji, robotyzacji) ↔ 49
Dostępność kredytów lub innych form zewnętrznego finansowania ↔ 51

Dostępność pracowników ↔ 50, ↑ 24
Zatory płatnicze ↔ 51, ↑ 20
Ryzyko działalności gospodarczej ↔ 47, ↑ 36
Ceny dóbr zaopatrzeniowo-inwestycyjnych ↑ 50
Koszty zatrudnienia ↑ 61

Uwaga: ↑ – wzrost, ↔ – brak zmian.

Źródło: opracowanie własne PIE na podstawie wyników badań.

Dosyć korzystnie prezentowała się sytuacja w odniesieniu do zasobów rzeczowych i wykorzystania nowych technologii przez przedsiębiorstwa. Większość firm nie zauważyła zmian w tym zakresie, ale widać przewagę tych, którzy uważali, że sytuacja poprawiła się nad tymi, którzy obserwowali jej po-

gorszenie. Szczególnie wyraźnie widoczne było to w przypadku zasobów rzeczowych, których wzrost deklarowało 27 proc. mikroprzedsiębiorstw. Niewielka przewaga respondentów dostrzegających wzrost niż spadek miała miejsce w przypadku dostępności kredytów lub innych form finansowania zewnętrznego.

Mikrofirmy dostrzegły wzrost popytu oraz cen na ich produkty i usługi

Wyraźne pogorszenie dotyczyło kosztów działalności, ponad 60 proc. mikrofirm narzekano na wzrost kosztów zatrudnienia, a połowa na podwyżkę cen dóbr zaopatrzeniowo-inwestycyjnych. Niepokojące były też opinie na temat ryzyka działalności gospodarczej, które wzrosło w opinii aż 36 proc. respondentów. Zwracała uwagę spadająca dostępność pracowników, którą spostrzegła w 2019 r. pra-

wie 1/4 firm, choć jednocześnie jedynie 1/10 przedsiębiorców deklarowała, że w ich firmie występują nieobsadzone stanowiska pracy. Co piąty przedsiębiorca obserwował również zwiększenie zatorów płatniczych. W dłuższej perspektywie taki kierunek zmian tych czynników mógł prowadzić do trudności w prowadzeniu działalności gospodarczej przez mikrofirmy, a w konsekwencji spowolnić wzrost gospodarczy.

▣ Wykres 15. Kierunek zmian w 2019 r. podstawowych czynników wpływających na funkcjonowanie przedsiębiorstw (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

Mikrofirmy narzekały na wzrost kosztów zatrudnienia i podwyżki cen dóbr zaopatrzeniowo-inwestycyjnych

Na wzrost popytu zwracały uwagę przede wszystkim firmy działające w sektorze transportu, usług biznesowych i pozostałych usług, natomiast

aż co piąte przedsiębiorstwo handlowe skarżyło się na spadek popytu. Mogło to być związane z kolejnym ograniczeniem liczby niedziel handlowych

w 2019 r., który uderzył przede wszystkim w mniejsze sklepy (ale również w hipermarkety, ze względu na zmiany preferencji zakupowych). Wzrost cen

na wyroby i usługi przedsiębiorstw miał miejsce przede wszystkim w sektorze budownictwa, a w najmniejszym stopniu w usługach biznesowych.

Znacząca część mikrofirm handlowych borykała się ze spadkiem popytu

Wartość zasobów rzeczowych wzrosła najbardziej w firmach z sektora pozostałych usług i przetwórstwa przemysłowego, natomiast z nowych technologii korzystały częściej przede wszystkim firmy działające w usługach biznesowych i pozostałych. Ciekawie prezentowała się sytuacja

w przypadku firm przetwórstwa przemysłowego, prawie równie często deklarujących wzrost, spadek i brak zmian w zakresie tego czynnika. Na wzrost dostępności kredytów lub innych form zewnętrznego finansowania zwracały uwagę przede wszystkim firmy działające w sektorze pozostałych usług.

Na wzrost cen dóbr zaopatrzeniowo-inwestycyjnych i kosztów zatrudnienia zwróciły uwagę głównie firmy transportowe i handlowe

Ceny dóbr zaopatrzeniowo-inwestycyjnych i koszty zatrudnienia wzrosły przede wszystkim w opinii przedsiębiorstw transportowych i handlowych. Ryzyko działalności gospodarczej zwiększyło się przede wszystkim dla firm działających w sektorze przetwórstwa przemysłowego oraz w usługach biznesowych i pozostałych

usługach. Zmniejszenie dostępności pracowników deklarowali głównie przedstawiciele handlu, a wzrost – przedstawiciele usług biznesowych i pozostałych usług. Zatory płatnicze zwiększyły się najczęściej według przedsiębiorstw budowlanych, natomiast ich spadek zauważyły głównie przedsiębiorstwa handlowe i przetwórcze.

Mikrofirmy bardziej niż w poprzednim roku dostrzegły wzrost popytu na swoje produkty/usługi, ale też wzrost cen dóbr zaopatrzeniowo-inwestycyjnych i kosztów zatrudnienia

W porównaniu ze wskazaniami mikrofirm w zeszłorocznym badaniu, przedsiębiorstwa korzystniej oceniły kierunek zmian w zakresie popytu i cen swoich produktów/usług. W przypadku dostępności kredytów lub pożyczek ocena przedsiębiorców była podobna, jak w poprzednim roku. Mikrofirmy wskazały natomiast na pewien wzrost zatorów płatniczych. W 2019 r.,

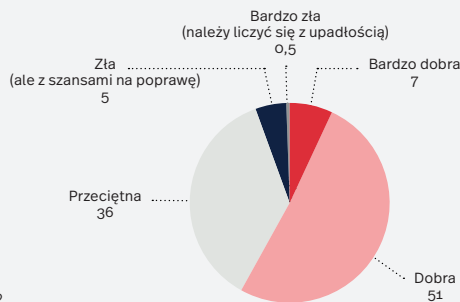
w porównaniu do poprzedniej edycji badania, znacznie więcej firm wskazało też na wzrost cen dóbr zaopatrzeniowo-inwestycyjnych i kosztów zatrudnienia, a zmniejszył się udział wskazujących na spadek lub brak zmian. Odpowiedzi mikrofirm to prawdopodobnie skutek z jednej strony rosnącej inflacji, a z drugiej – nieznacznie spowolnionego wzrostu gospodarczego.

Jaka była kondycja finansowa mikroprzedsiębiorstw?

Kondycja ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstwa decyduje o jego możliwościach rozwojowych, a w niektórych przypadkach przesądza o dalszym funkcjonowaniu. Badane mikroprzedsiębiorstwa w 58 proc. przypadków

określały swoją sytuację finansową jako dobrą lub bardzo dobrą, za złą lub bardzo złą uznało ją jedynie 6 proc. mikrofirm, natomiast 36 proc. wskazało, że ich sytuacja jest przeciętna (wykres 16).

▼ Wykres 16. Ocena sytuacji finansowej mikroprzedsiębiorstw (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

Większość mikrofirm dobrze oceniała swoją sytuację finansową

Co ciekawe mikroprzedsiębiorstwa równocześnie z pozytywną oceną swojej sytuacji finansowej bardzo mocno narzekały na bariery finansowe utrudniające im funkcjonowanie. W pierwszej piątce najbardziej dolegliwych barier znalazły się aż trzy: wysokie podatki i in-

ne obciążenia finansowe, rosnące koszty zatrudnienia pracowników oraz rosnące koszty zakupu surowców, materiałów i półproduktów. Z drugiej strony mikrofirmy wskazały na wzrost popytu, co mogło im pomóc w utrzymaniu bądź poprawie swojej sytuacji finansowej.

Najlepszą sytuację finansową miały mikrofirmy działające w usługach biznesowych, funkcjonujące poniżej 5 lat, operujące na rynku regionalnym i o obrotach 100-500 tys. PLN

Branżą o zdecydowanie najlepszej sytuacji finansowej były usługi biznesowe, gdzie udział przedsiębiorców deklarujących dobrą i bardzo dobrą sytuację finansową zbliżał się do 70 proc.

(rysunek 2). Pozytywnie swoją sytuację finansową oceniły również firmy działające w branży przetwórstwa przemysłowego (65 proc.) oraz budownictwa (59 proc.) i transportu (59 proc.).

Gorzej przedstawiała się sytuacja w przypadku firm handlowych, z których prawie tyle samo oceniło swoją sytuację jako bardzo dobrą lub dobrą i przeciętną (odpowiednio 48 i 46 proc.). Firmy działające w pozostałych usługach w połowie przypadków uznały, że ich sytuacja finansowa jest bardzo dobra lub dobra, a w 41 proc. – przeciętna. Jednocześnie w przypadku sektora pozostałych usług najwięcej – 9 proc. firm – uznało, że ich

sytuacja była zła lub bardzo zła. Pozytywna ocena sytuacji finansowej przez firmy działające w branży usług biznesowych nie była zaskoczeniem. Często były to przedsiębiorstwa, które w swojej działalności nie potrzebowały tak dużych nakładów na inwestycje jak firmy z innych sektorów. Z kolei w przypadku firm handlowych nieco gorsza sytuacja finansowa mogła być związana ze spadkiem popytu na usługi oraz wzrostem kosztów zatrudnienia.

➤ Rysunek 2. Profil mikrofirmy o najlepszej sytuacji finansowej

Źródło: jak w rysunku 1.

Roczne obroty osiągnięte przez mikrofirmy nie różnicowały w dużym stopniu ich samooceny sytuacji finansowej. Najlepiej oceniały ją firmy o obrotach 100-500 tys. PLN, a najgorzej te o obrotach do 100 tys. PLN, ale nie są to tak duże różnice, jak w przypadku branż (rysunek 2). Większe zróżnicowanie występowało w przypadku głównego rynku zbytu. Najlepszą sytuację finansową notowały firmy działające na rynku regionalnym – prawie 70 proc. z nich oceniło

ją jako dobrą i bardzo dobrą. Zdecydowanie najgorzej oceniały swoją sytuację firmy operujące na rynku lokalnym – jedynie 50 proc. z nich uważało, że jest ona dobra lub bardzo dobra, a aż 8 proc. uważało ją za złą. Swoją sytuację za najlepszą uważały przedsiębiorstwa działające na rynku do 5 lat i powyżej 10 lat (ok. 60 proc. wskazań). Co ciekawe aż 16 proc. najkrócej działających przedsiębiorstw uważało, że ich sytuacja finansowa była bardzo dobra.

Mikrofirmy w porównaniu z zeszłym rokiem lepiej oceniły swoją sytuację finansową

W porównaniu z zeszłorocznym badaniem więcej mikrofirm określało swoją sytuację jako dobrą lub bardzo dobrą. W 2018 r. takie deklaracje złożyło 47 proc.

respondentów, a w 2018 r. – 58 proc. Nieznacznie (o ok. 2 p.p.) wzrosła natomiast grupa przedsiębiorstw oceniających swoją sytuację jako złą lub bardzo złą.

Jakimi zasobami i kompetencjami dysponowały mikroprzedsiębiorstwa?

Mikrofirmy wysoko oceniały poziom jakości swoich wyrobów i usług oraz wysokie kompetencje pracowników

Oceniając aktualny stan posiadanych zasobów i kompetencji mikroprzedsiębiorstwa wysoko oceniły przede wszystkim wysoką jakość swoich wyrobów lub usług (77 proc. ocen), posiadaną wiedzę o klientach, wysokie kwalifikacje pracowników oraz dobrą lokalizację

(po 67 proc.). Około 14 proc. badanych firm nisko oceniło swoje możliwości do pozyskiwania i analizy danych, a co dziesiąte badane przedsiębiorstwo nisko oceniło wykorzystanie nowoczesnych technologii w komunikowaniu się z klientem (wykres 17).

▼ Wykres 17. Ocena stanu posiadanych zasobów i kompetencji wśród mikroprzedsiębiorstw (w proc.)

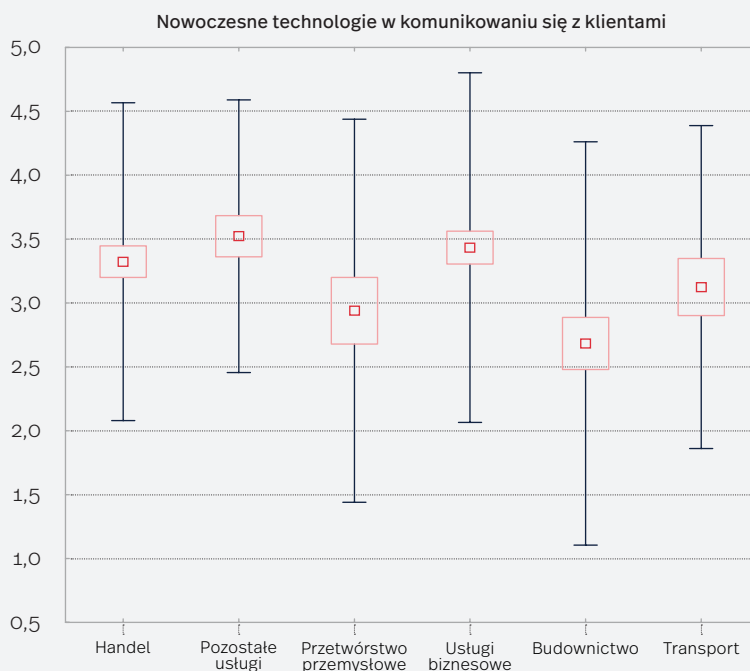

Źródło: jak w wykresie 2.

Przedsiębiorstwa oceniały stan zasobów i kompetencji za pomocą 5-stopniowej skali, co pozwoliło na porównanie różnic średnich ocen względem reprezentowanej branży. Istotne różnice ocen zaobserwowano przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii w komunikowaniu się z klientami oraz przy ocenie zdolności przedsiębiorstwa do elastycznego

działania. Nowoczesne technologie w komunikacji z klientami jako zasób, częściej występowały w przedsiębiorstwach zajmujących się usługami (usługi biznesowe i pozostałe usługi), handlem oraz w przedsiębiorstwach zajmujących się transportem (wykres 18). Firmy budowlane oraz przetwórstwa przemysłowego znacznie niżej oceniły stan posiadania tego rodzaju zasobu.

➤ **Wykres 18.** Średnie oceny i ich zróżnicowanie w przedsiębiorstwach wg branż dotyczące wykorzystania nowoczesnych technologii w komunikowaniu się z klientami

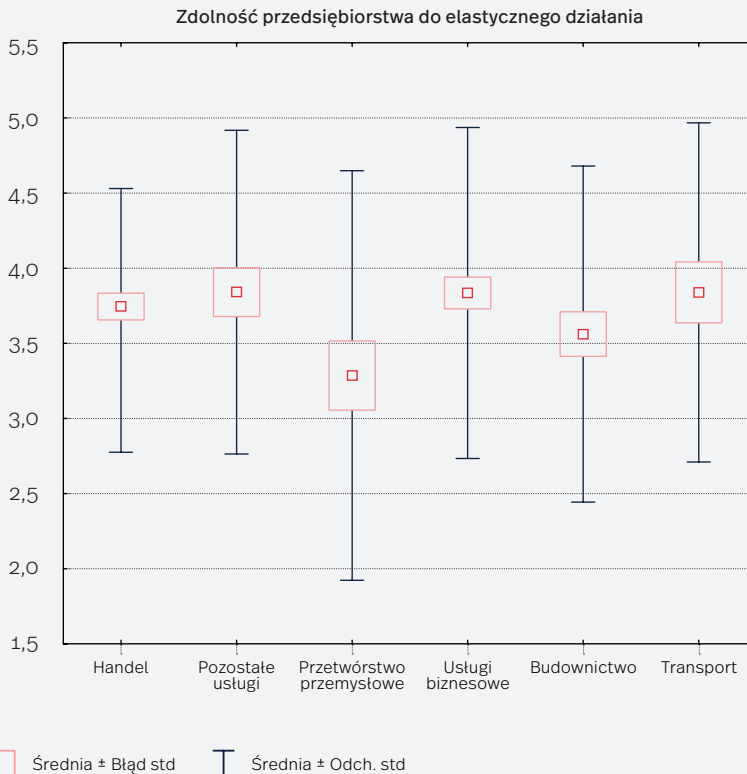

□ Średnia □ Średnia ± Błąd std T Średnia ± Odch. std

Źródło: jak w wykresie 2.

Posiadanie zdolności do elastycznego działania znacznie wyżej oceniły przedsiębiorstwa usługowe niż przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem przemysłowym (wykres 19).

➤ **Wykres 19.** Średnie oceny i ich zróżnicowanie w przedsiębiorstwach wg branż dotyczące zdolności przedsiębiorstwa do elastycznego działania

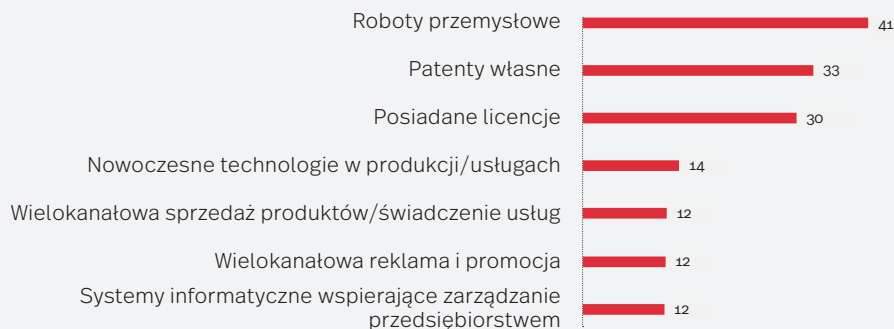

Źródło: jak w wykresie 2.

Nowoczesne technologie nie były szeroko wykorzystywane przez mikrofirmy

Do zasobów, których brakuje mikroprzedsiębiorstwom, należy zaliczyć przede wszystkim roboty przemysłowe, patenty własne i posiadane licencje (wykres 20). Ponadto wskazano na braki innych zasobów:

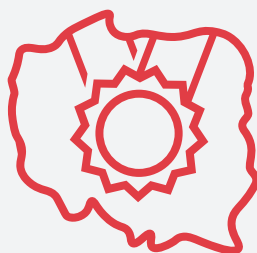
nowoczesnych technologii w produkcji lub usługach (14 proc.), wielokanałowej sprzedaży produktów lub świadczenia usług (12 proc.) czy systemy informatyczne wspierające zarządzanie przedsiębiorstwem (12 proc.).

Wykres 20. Zasoby, których przede wszystkim brakowało w mikrofirmach (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

Należy jednak zauważyć, że braki w wymienionych zasobach w różnym stopniu dotyczyły firm reprezentujących poszczególne branże. Przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem przemysłowym i pozostałymi usługami wyżej niż przedsiębiorstwa z innych branż oceniły stan zasobów w postaci robotów przemysłowych, patentów oraz nowoczesnych technologii w pro-

dukcji lub usługach. Z kolei w handlu najwyżej oceniano zasoby dotyczące wielokanałowej sprzedaży produktów oraz wielokanałowej reklamy i promocji. Systemy informatyczne wspierające zarządzanie przedsiębiorstwem były częściej stosowane w firmach transportowych, przetwórstwa przemysłowego i przedsiębiorstwach zajmujących się usługami biznesowym.

Czy mikroprzedsiębiorstwa korzystały z *outsourcingu*?

Obsługa finansowo-księgowo i prawna były najczęściej wykorzystywanymi przez mikroprzedsiębiorstwa obszarami *outsourcingu*

Mikroprzedsiębiorstwa korzystały z usług świadczonych przez wyspecjalizowane firmy, głównie w przypadku tych działań, które odciążają je od prac pobocznych i pozwalają skoncentrować się na podstawowych procesach. Blisko 60 proc. badanych mikroprzedsiębiorstw korzystało z obsługi finansowo-księgowej.

Dotyczy to wszystkich mikrofirm, niezależnie od branży (wykres 21). Na drugim miejscu wśród usług świadczonych przez zewnętrzne wyspecjalizowane podmioty była obsługa prawna (46 proc. wskazań), pozwalająca zapewnić bezpieczeństwo prawne realizowanych biznesów, choćby w podstawowym wymiarze.

▸ Wykres 21. Wykorzystanie *outsourcingu* w mikroprzedsiębiorstwach (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

Na trzecim miejscu wśród usług *outsourcingowych*, z których korzystają mikroprzedsiębiorstwa, znalazła się organizacja działań reklamowo-promocyjnych. Korzysta z niej ponad 1/3 mikroprzedsiębiorstw. Działania te wiązały się często z obsługą informatyczną przedsiębiorstwa, obejmującą – zależnie od kondycji ekonomicznej i pozycji firmy na rynku – prowadzenie również strony internetowej

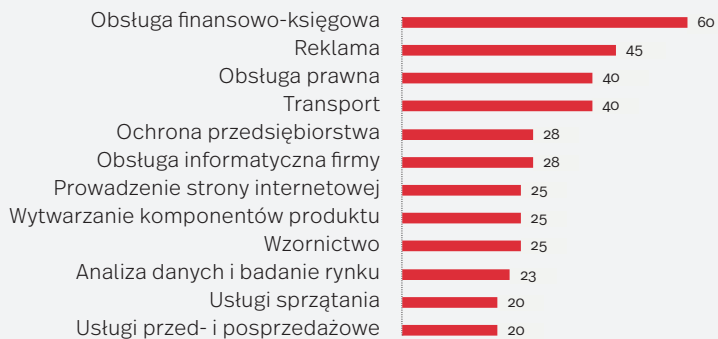
(33 proc.). Około 30 proc. mikroprzedsiębiorstw korzystało z zewnętrznych agencji ochrony, a ponad 25 proc. z firm oferujących usługi sprzątania. Inne szczegółowe zadania mikroprzedsiębiorstwa zlecały znacznie rzadziej wyspecjalizowanym zewnętrznym firmom usługowym, m.in. świadczenie usług przed-sprzedażowych i posprzedażowych, transport, magazynowanie oraz projektowanie.

Przynależność mikroprzedsiębiorstwa do branży różnicuje korzystanie z usług firm *outsourcingowych*

Pakiet usług oferowanych przez firmy zewnętrzne, z których korzystały przedsiębiorstwa przetwórstwa przemysłowego był dość zróżnicowany, przy czym najwięcej z nich (60 proc.) korzystało z obsługi finansowo-księgowej. Mniej przedsiębiorstw wykorzystywało ofertę firm świadczących usługi reklamy (45 proc.) i z zakresu obsługi prawnej (40 proc.), a dla blisko 30 proc. badanych firm był to *outsourcing* transportu (wykres 22). Korzystanie z usług profesjonalnych firm pozwalało przedsiębiorstwu skoncentrować się na procesach produkcji i korzystnie wpływało na jego wizerunek. Około 1/4 firm przetwórstwa

przemysłowego korzystała z obsługi informatycznej, w tym dotyczącej komunikacji z otoczeniem i budowania relacji z partnerami biznesowymi i klientami. Podejmowały także współpracę w procesie pozyskiwania surowców i materiałów do produkcji (usługi wytwarzania komponentów produktu) oraz firmami świadczącymi usługi wzornictwa przemysłowego, co korzystnie wpływało na atrakcyjność wizualną produktów. Mikrofirmy przetwórstwa przemysłowego współpracowały z firmami badawczymi wspomagającymi je w analizie rynku, rozpoznawaniu nowych zjawisk rynkowych i przewidywaniu zagrożeń.

» Wykres 22. Wykorzystanie *outsourcingu* w mikroprzedsiębiorstwach przetwórstwa przemysłowego (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

Przedsiębiorstwa budowlane dość licznie korzystały z ofert wyspecjalizowanych firm usługowych. Dla blisko 57 proc. firm budowlanych była to współpraca w zakresie obsługi finansowo-księgowej, a dla 52 proc. z obsługi prawnej. Od 30 do 40 proc. firm budowlanych zlecało zaopatrzenie w surowce i materiały, transport, różne formy ob-

stugi informatycznej firmy, a także ochronę i sprzątanie. Częściej niż co czwarte przedsiębiorstwo korzystało ze wsparcia ze strony wyspecjalizowanej firmy w zakresie: reklamy i działalności promocyjnej, prowadzenia kanałów w mediach społecznościowych oraz usługi wytwarzania komponentów produktu i magazynowania (wykres 23).

» Wykres 23. Wykorzystanie outsourcingu w mikroprzedsiębiorstwach budowlanych (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

Blisko 60 proc. mikrofirm handlowych korzystało z obsługi finansowo-księgowej, a 40 proc. z obsługi prawnej. Prawie co trzecie przedsiębiorstwo handlowe zlecało na zewnątrz reklamę, prowadzenie strony inter-

netowej oraz ogólną obsługę informatyczną firmy (wykres 24). Około 1/5 przedsiębiorstw handlowych korzystała ze wsparcia ze strony wyspecjalizowanej firmy w zakresie: ochrony, sprzątania oraz działalności promocyjnej.

➤ **Wykres 24.** Wykorzystanie *outsourcingu* w mikroprzedsiębiorstwach handlowych (w proc.)

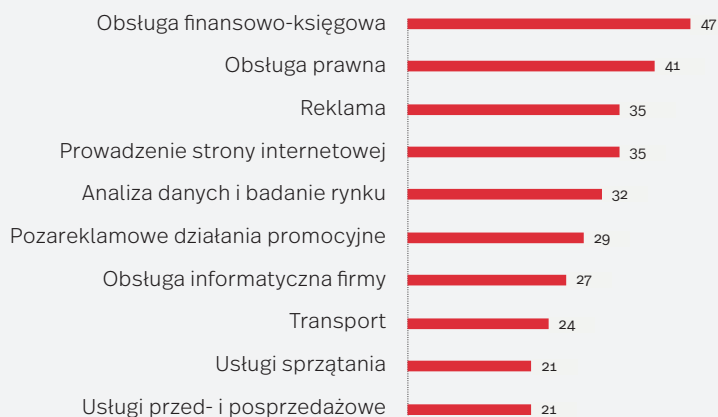

Źródło: jak w wykresie 2.

Najczęściej wykorzystywanymi przez firmy transportowe usługami *outsourcingowymi* były: obsługa finansowo-księgową, prawną oraz informatyczną i usługi wspomagające reklamę przedsiębiorstwa na rynku. Warto zauważyć, że co trzecia firma transportowa korzystała

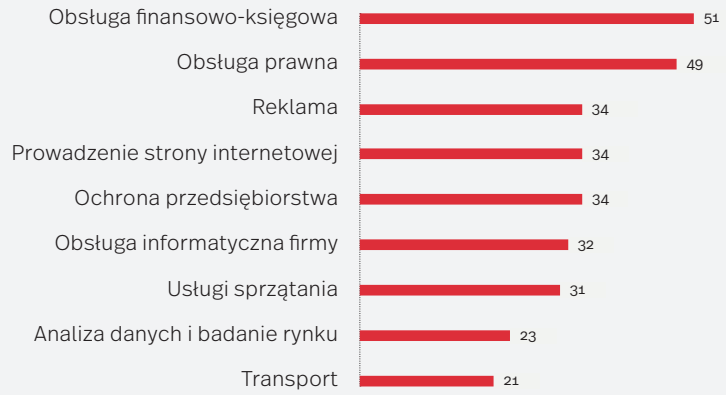
z zewnętrznych usług dotyczących analiz danych i badań rynku (wykres 25). Był to skutek silnej konkurencji na rynku usług transportowych i rosnącego zapotrzebowania na informację oraz pogłębione analizy dotyczące podażowej i popytowej strony rynku.

➤ **Wykres 25.** Wykorzystanie *outsourcingu* w mikroprzedsiębiorstwach transportowych (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

» Wykres 26. Wykorzystanie *outsourcingu* w mikroprzedsiębiorstwach usług biznesowych (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

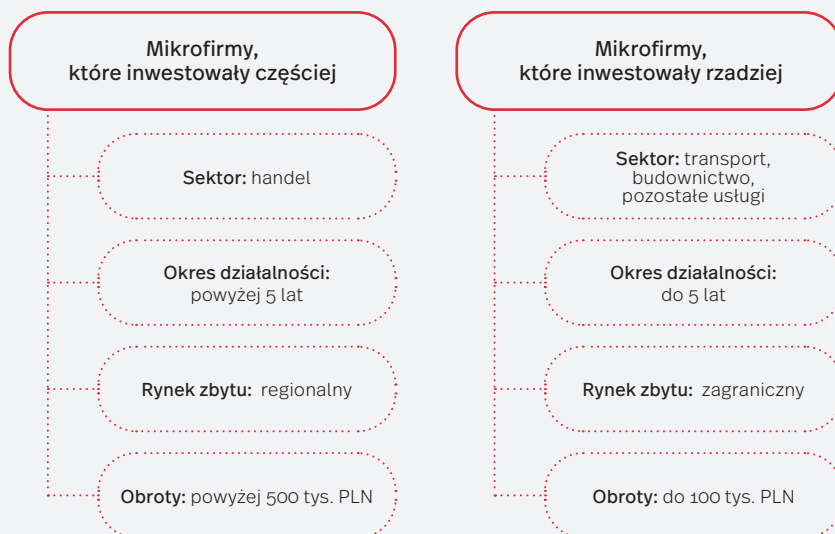
W co inwestowali mikroprzedsiębiorcy?

Inwestycje odgrywają istotną rolę w działalności firmy. Większość z nich przynosi korzyści przekładające się na rozwój przedsiębiorstwa, a w konsekwencji poprawę jego pozycji na rynku i wzrost efektywności działania. Trafne inwestycje zapewniają długofalowy rozwój przedsiębiorstwa i wzmacniają jego pozycję rynkową.

Prawie 60 proc. mikroprzedsiębiorstw zadeklarowało podejmowanie inwestycji w 2019 r., a 2/3 z nich planowało podjęcie inwestycji w 2020 r. Jedynie 23 proc. firm nie inwestowało w 2019 r. i nie miało takich planów na 2020 r. Może to oznaczać, że firmy te nie były nastawione na rozwój, ale utrzymanie obecnej pozycji rynkowej,

brak wystarczających środków na inwestycje lub znaczące inwestycje w poprzednich latach. Działań inwestycyjnych nie podejmowali i nie planowali przede wszystkim przedstawiciele przedsiębiorstw transportowych, budowlanych i działających w pozostałych usługach (rysunek 3). Najmniej nieinwestujących i nieplanujących było natomiast wśród mikrofirm handlowych. Warto zauważyć, że wśród przedsiębiorstw handlowych panuje bardzo silna konkurencja i słabsze jednostki łatwo wypadają z rynku. Bardziej skłonni do inwestowania byli przedsiębiorcy osiągający obroty powyżej 500 tys. PLN i działający na rynku regionalnym. Najrzadziej podejmowały inwestycje firmy działające najkrócej (do 5 lat).

➤ **Rysunek 3.** Porównanie cech mikrofirm pod względem częstotliwości inwestowania

Źródło: jak w rysunku 1.

Najczęściej inwestowały mikrofirmy handlowe działające powyżej 5 lat, operujące na rynku regionalnym, z obrotami powyżej 500 tys. PLN

Zarówno w działaniach, jak i planach inwestycyjnych przedsiębiorców niekwestionowanym liderem było budowanie lojalności klientów, na co wskazało 30-32 proc. respondentów (wykres 27). Była to niezwykle istotna pozycja inwestycyjna w sytuacji silnej konkurencji i niższych kosztów utrzymywania klienta niż poszukiwania nowego. Kolejnymi istotnymi pozycjami były komputery, wydatki reklamowe i marketingowe oraz wydatki na szkolenia pracowników, w które inwestowało bądź

planowało inwestowanie ponad 20 proc. firm. Dużą grupą przedsiębiorstw inwestowała lub planowała inwestycje w maszyny i urządzenia (inne niż roboty przemysłowe). W grupie inwestycji, które wskazało ponad 10 proc. badanych, znalazły się również: środki transportu, rozwój e-handlu, nowoczesne technologie w produkcji/usługach, udoskonalenie oferty asortymentowej/usługowej, zmniejszanie szkodliwego oddziaływania na środowisko przyrodnicze, nieruchomości, bazy danych oraz projektowanie.

Mikrofirmy inwestowały przede wszystkim w budowanie lojalności klientów

W 2020 r. w porównaniu do 2019 r. planowane inwestycje pozostawały na podobnym poziomie. Wyróżniały się wydatki na szkolenia pracowników, które wskazało o 8 p.p. mikrofirm więcej, a ponadto wydatki na nowoczesne technologie w produkcji/usługach, rozwój e-handlu i udoskonalenie oferty asortymentowej/usługowej, które miało w pla-

nach o 4-5 p.p. więcej firm. Znamienne jest, że mikrofirmy zamierzały zwiększyć środki na podniesienie kwalifikacji pracowników, nowe technologie i działania, które podnoszą efektywność procesów operacyjnych. Spadki w deklarowanych inwestycjach były niewielkie (rzędu 1-2 p.p.) i dotyczyły jedynie 4 z 13 najpopularniejszych celów inwestycyjnych.

Wykres 27. Główne cele inwestycyjne mikrofirm w 2019 r. i plany na 2020 r. (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 1.

Mikrofirmy planowały zwiększenie inwestycji w 2020 r. w porównaniu z 2019 r.

Główne inwestycje firm handlowych w 2019 r. wiążą się z wydatkami na budowanie lojalności klientów, reklamę i marketing, szkolenia pracowników i rozwój e-handlu. Firmy działające w sektorze usług biznesowych inwestowały przede wszystkim w komputery, budowanie lojalności klientów, szkolenia oraz reklamę i marketing. Przetwórstwo przemysłowe skupiało się głównie na budowaniu lojalności klientów, zmniejszeniu szkodliwego oddziaływania na środowisko przyrodnicze oraz maszynach i urządzeniach. Firmy budowlane ponosiły nakłady na budowanie lojalności

klientów, szkolenia pracowników oraz maszyny i urządzenia, a firmy transportowe – na budowanie lojalności klientów, środki transportu i szkolenia pracowników. Mikrofirmy działające w sektorze pozostałych usług inwestowały głównie w budowanie lojalności klientów oraz reklamę i marketing.

W porównaniu do zeszłorocznego badania główne kierunki inwestycji nie uległy większym zmianom, zmniejszył się jednak udział firm niepodejmujących i nieplanujących żadnych inwestycji. W zeszłym roku takie deklaracje złożyła co trzecia firma, a w tym jedynie 23 proc.

Jakie bariery działalności innowacyjnej były szczególnie dotkliwe dla mikroprzedsiębiorstw?

Najbardziej uciążliwą barierą wprowadzania innowacji były wysokie koszty

Ze względu na rosnącą rolę innowacyjności w rozwoju gospodarczym potrzebna jest identyfikacja i ocena odczuwalności barier, na jakie napotykają przedsiębiorstwa w tym zakresie. Mikroprzedsiębiorstwa badane przez PIE najczęściej wskazywały bariery ekonomiczne. Zdecydowanie najbardziej odczuwaną barierą w skali od 1 (bardzo małe) do 5 (bardzo duże)

były wysokie koszty innowacji (średnia ocena znaczenia 3,70), słabe wsparcie innowacyjności przez państwo (3,50), brak własnych środków finansowych (3,45) oraz trudności w pozyskaniu zewnętrznych środków finansowych (3,39) (wykres 28). Natomiast najmniej dotkliwe były dla respondentów trudności w dostępie do nowych technologii w branży (3,12).

▸ Wykres 28. Średnie oceny znaczenia barier wprowadzania innowacji

Źródło: jak w wykresie 2.

W badaniu przeprowadzonym w 2018 roku za najbardziej dokuczliwą przeszkodę również uznano wysokie koszty innowacji, ale jej średnia ocena była wyższa (4,02). Kolejność innych uciążliwych barier była wówczas inna: na drugiej

pozycji znalazły się trudności w pozyskaniu zewnętrznych środków finansowych (3,69), na trzeciej słabe wsparcie innowacyjności przez państwo (3,67), a czwartej brak własnych środków finansowych (3,65).

Branża transportowa najsilniej odczuwała bariery wprowadzania innowacji

Podczas badania zarysowały się znaczne różnice w ocenie uciążliwości barier wdrażania innowacji w przekroju branżowym (wykresy 29-33). Trzy spośród ośmiu ocenianych barier najdotkliwiej odczuwały mikrofirmy transportowe (wysokie koszty wprowadzania innowacji, trudności w znalezieniu partnerów do współpracy oraz trudności w dostępie do nowych technologii w branży). Natomiast na słabe wsparcie innowacyjności przez państwo w największym stopniu skarżyły się mikrofirmy przetwórstwa przemysłowego. Sektor ten okazał się jedynym, w któ-

rym bariera ta była najbardziej dotkliwa, we wszystkich pozostałych szczególnie uciążliwe były wysokie koszty wprowadzania innowacji. Ta bariera była natomiast na drugim miejscu pod względem uciążliwości w przetwórstwie przemysłowym.

W budownictwie poza kosztami wprowadzania innowacji najbardziej uciążliwy był brak własnych środków finansowych, w handlu brak potrzeby wprowadzania innowacji, w transporcie trudności w znalezieniu partnerów do współpracy, a w usługach biznesowych słabe wsparcie innowacyjności przez państwo.

» Wykres 29. Średnie oceny znaczenia barier wprowadzania innowacji w budownictwie

Źródło: jak w wykresie 2.

Wykres 30. Średnie oceny znaczenia barier wprowadzania innowacji w handlu

Źródło: jak w wykresie 2.

Wykres 31. Średnie oceny znaczenia barier wprowadzania innowacji w przetwórstwie przemysłowym

Źródło: jak w wykresie 2.

» Wykres 32. Średnie oceny znaczenia barier wprowadzania innowacji w transporcie

Źródło: jak w wykresie 2.

» Wykres 33. Średnie oceny znaczenia barier wprowadzania innowacji w usługach biznesowych

Źródło: jak w wykresie 2.

Podkreślone przez mikroprzedsiębiorstwa bariery ekonomiczne – jako szczególnie dotkliwe – są względem siebie komplementarne. Bariery takie wzajemnie się wzmocniają i uzupełniają, natomiast osłabienie jednej z nich prowadzi do zmniejszenia innych uciąż-

liwości z nią związanych (Wziętek-Kubiak, 2012, s. 127). Zmniejszeniu odczuwania barier ekonomicznych miały służyć wprowadzane w latach 2017-2019 podatkowe zachęty do prowadzenia działalności innowacyjnej, jak wdrożony w 2019 r. Innovation Box.

Co sądzili mikroprzedsiębiorcy na temat zastosowania nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych?

Połowa mikroprzedsiębiorstw uważała, że wykorzystywanie nowych technologii komunikacyjnych polepszy relacje z klientami

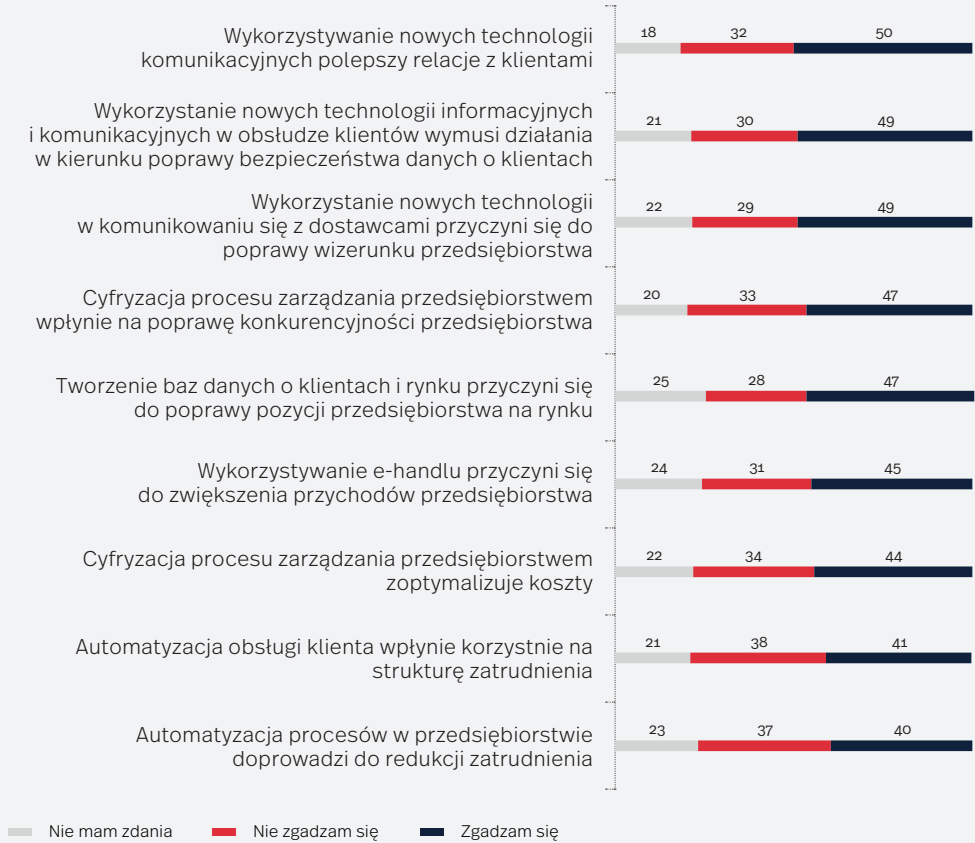
Podczas badania zapytano mikroprzedsiębiorstwa czy zgadzają się ze stwierdzeniami dotyczącymi zastosowania nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych w ich działalności (wykres 34). Generalnie wszystkie oceniane stwierdzenia uzyskały większy udział głosów „za” niż „przeciw”, co może świadczyć o świadomości mikroprzedsiębiorstw dotyczącej potrzeby wprowadzania nowych technologii. Z największą aprobatą spotkało się stwierdzenie,

Z dużą aprobatą spotkały się też opinie, że cyfryzacja procesu zarządzania przedsiębiorstwem wpłynie na poprawę jego konkurencyjności oraz że tworzenie baz danych o klientach i rynku przyczyni się do poprawy pozycji przedsiębiorstwa na rynku. Zgadza się z nimi 47 proc. respondentów. Należy zwrócić uwagę na dwa stwierdzenia dotyczące automatyzacji obsługi klienta oraz automatyzacji procesów, które nawiązują do kwestii związanych z zatrudnieniem. Blisko 40 proc. respondentów nie zgadzało się ze stwier-

nie, że wykorzystywanie nowych technologii komunikacyjnych polepszy relacje z klientami (50 proc.). Nieco mniej ocen „za” (49 proc.) otrzymały stwierdzenia, że wykorzystanie nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych w obsłudze klientów wymusi działania w kierunku poprawy bezpieczeństwa danych o klientach oraz że wykorzystanie nowych technologii w komunikowaniu się z dostawcami przyczyni się do poprawy wizerunku przedsiębiorstwa.

dzeniem, że automatyzacji obsługi klienta wpłynie korzystnie na strukturę zatrudniania. Jednocześnie porównywalna część respondentów (blisko 40 proc.) nie zgadzała się ze stwierdzeniem, że automatyzacja procesów w przedsiębiorstwie doprowadzi do redukcji zatrudnienia. Stosunkowo mało mikroprzedsiębiorstw dostrzegło potencjalny wpływ automatyzacji na sferę zatrudnienia, co mogło wynikać z niewielkiej liczby pracowników zatrudnianych przez te firmy, a także z faktu, że częściowo to przedsiębiorstwa jednoosobowe.

» **Wykres 34. Ocena stwierdzeń dotyczących zastosowania nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych (w proc.)**

Źródło: jak w wykresie 2.

Usługi biznesowe w największym stopniu potwierdziły znaczenie zastosowania nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych

Ze stwierdzeniami podkreślającymi znaczenie zastosowania nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych w przedsiębiorstwie w największym stopniu zgadzały się mikrofirmy w sektorze usługi biznesowe, a w najmniejszym budowlane i handlowe. Firmy świadczące usługi biznesowe zgadzały się najczęściej spo-

śród wszystkich sektorów z pięcioma stwierdzeniami, a w przypadku pozostałych czterech zajęły pod tym względem drugie miejsce (tabela 1). Średnia odpowiedzi „zgadzam się” wyniosła w tym sektorze 55 proc., podczas gdy w budownictwie i handlu zaledwie 38 proc. W pozostałych sektorach wahała się między 46 i 49 proc.

▼ **Tabela 1. Udział odpowiedzi pozytywnych w stosunku do stwierdzeń dotyczących zastosowania nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych według branż (w proc.)**

Wyszczególnienie	Budownictwo	Handel	Pozostałe usługi	Przetwórstwo przemysłowe	Transport	Usługi biznesowe
Cyfryzacja procesu zarządzania przedsiębiorstwem wpłynie na poprawę konkurencyjności przedsiębiorstwa	34	35	52	50	53	60
Cyfryzacja procesu zarządzania przedsiębiorstwem optymalizuje koszty	37	35	41	50	47	55
Automatyzacja obsługi klienta wpłynie korzystnie na strukturę zatrudnienia	34	35	43	38	41	49
Wykorzystanie nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych w obsłudze klientów wymusi działania w kierunku poprawy bezpieczeństwa danych o klientach	37	41	54	40	56	62
Wykorzystywanie e-handlu przyczyni się do zwiększenia przychodów przedsiębiorstwa	31	40	48	50	38	57
Wykorzystanie nowych technologii w komunikowaniu się z dostawcami przyczyni się do poprawy wizerunku przedsiębiorstwa	40	39	52	63	44	59
Automatyzacja procesów w przedsiębiorstwie doprowadzi do redukcji zatrudnienia	40	34	37	38	47	44
Wykorzystywanie nowych technologii komunikacyjnych polepszy relacje z klientami	42	45	54	40	62	58
Tworzenie baz danych o klientach i rynku przyczyni się do poprawy pozycji przedsiębiorstwa na rynku	48	42	43	45	53	50

Uwaga: ciemniejszy odcień koloru oznacza wyższy udział odpowiedzi „zgadzam się”

Źródło: jak w wykresie 2.

Mikrofirmy zajmujące się usługami biznesowymi w szczególności podkreślały znaczenie wprowadzania nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych, co było zrozumiałe ze względu na rolę jaką w ich działalności technologie pełniły dotychczas. Natomiast stosunkowo niskie oceny znaczenia

technologii informacyjnych i komunikacyjnych uzyskano od przedsiębiorstw handlowych i budowlanych wynikały z ich specyfiki, która sprawiała, że nie korzystały jeszcze z tych technologii w szerokim zakresie. Trudno więc im było określić, jakie nowe możliwości zastosowań tych technologii powstaną wraz z ich rozwojem.

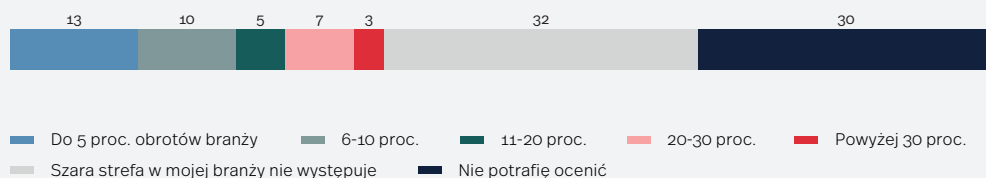
Jaki był zakres szarej strefy w opinii przedsiębiorstw?

1/3 mikroprzedsiębiorstw uważała, że w ich branży szara strefa nie występuje

Panuje przekonanie, że szara strefa to duże wyzwanie dla prowadzących działalność gospodarczą zgodnie z przepisami prawa. Stanowi dla nich nieuczciwą konkurencję. W badaniu PIE zapytano mikrofirmy, jaki udział obrotów w branży, w której funkcjonuje dane przedsiębiorstwo, stanowi szara strefa. Prawie 1/3 mikroprzedsiębiorców stwierdziła, że w ich branży szara strefa w ogóle nie występuje (wykres 35).

Tymczasem badacze szarej strefy twierdzą, że towarzyszy ona wszelkiej działalności gospodarczej, a w szerokim zakresie występuje zwłaszcza wśród bardzo małych jednostek gospodarczych, które nie są zobowiązane do prowadzenia szczegółowej sprawozdawczości. Szara strefa jest zjawiskiem występującym we wszystkich gospodarkach świata, choć jej skala znacznie różni się między krajami (Fundowicz i in., 2019).

▼ Wykres 35. Ocena udziału szarej strefy w obrotach branży danego mikroprzedsiębiorstwa (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

Również wysoki odsetek mikroprzedsiębiorstw nie potrafił określić skali szarej strefy (30 proc. ogółu badanych), natomiast 38 proc. badanych uważało, że zjawisko to występuje w ich branży. Jednak znaczny odsetek mikrofirm

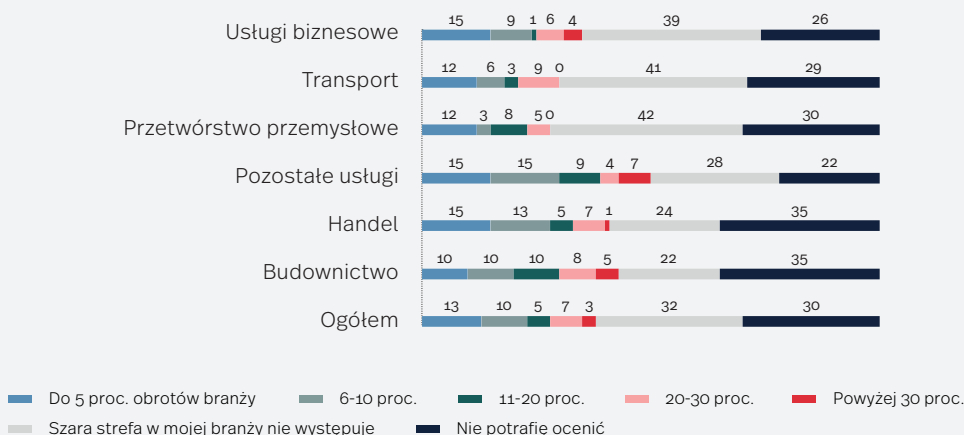
wskazał na niewielki udział szarej strefy. Według 23 proc. najmniejszych przedsiębiorstw szara strefa nie przekracza 10 proc. obrotów branży. Na wysoki udział (powyżej 20 proc. obrotów) wskazało tylko 10 proc.

Na szeroki zakres szarej strefy w obrotach najczęściej wskazywały mikrofirmy budowlane

W przekroju gałęziowym na występowanie w swej branży szarej strefy wskazało najwięcej mikrofirm z pozostałych usług (połowa) (wykres 36). Na szeroki zakres tego zjawiska (powyżej 20 proc. obrotów) wskazało najwięcej mikroprzedsiębiorstw budowlanych (13 proc.), a następnie z pozostałych usług (11 proc.) i usług biznesowych (10 proc.). Na-

tomiast zdecydowanie najmniej firm przetwórstwa przemysłowego (5 proc.). Z kolei najwięcej respondentów uważających, że w ich branży nie ma szarej strefy występowało w przetwórstwie przemysłowym (42 proc.), transporcie (41 proc.) i usługach biznesowych (39 proc.), najmniej natomiast w budownictwie (22 proc.) i handlu (24 proc.).

» Wykres 36. Ocena udziału szarej strefy w obrotach według branż (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

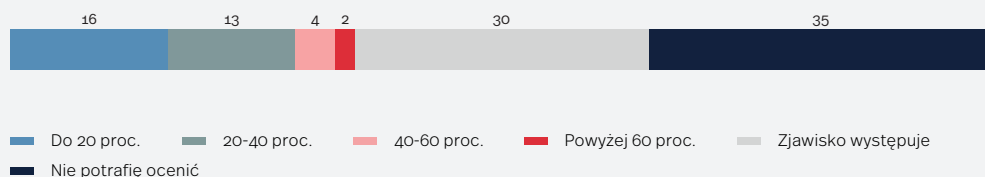
1/3 mikroprzedsiębiorstw uważała, że w ich branży zjawisko wypłacania części wynagrodzenia poza umową nie występuje

Jeszcze wyższy odsetek mikroprzedsiębiorców, niż w przypadku zakresu szarej strefy w obrotach, nie potrafił ocenić jaka część wynagrodzeń wypłacana jest poza oficjalną umową w danej branży (35 proc.) (wykres 37). Wysoki był też udział twierdzących, że zjawisko nieoficjalnego wypłacania wynagrodzeń w ich branży nie

występuje. W całym zbiorze uważało tak 30 proc. mikrofirm.

Według 16 proc. najmniejszych przedsiębiorstw nieoficjalne wynagrodzenia nie przekraczały 20 proc. ogółu, natomiast udział twierdzących, że nieoficjalne wynagrodzenia stanowią ponad 40 proc. był niewielki, uważało tak 6 proc. ogółu firm.

» **Wykres 37. Ocena udziału wynagrodzeń wypłacanych poza umową w branży danego mikroprzedsiębiorstwa (w proc.)**

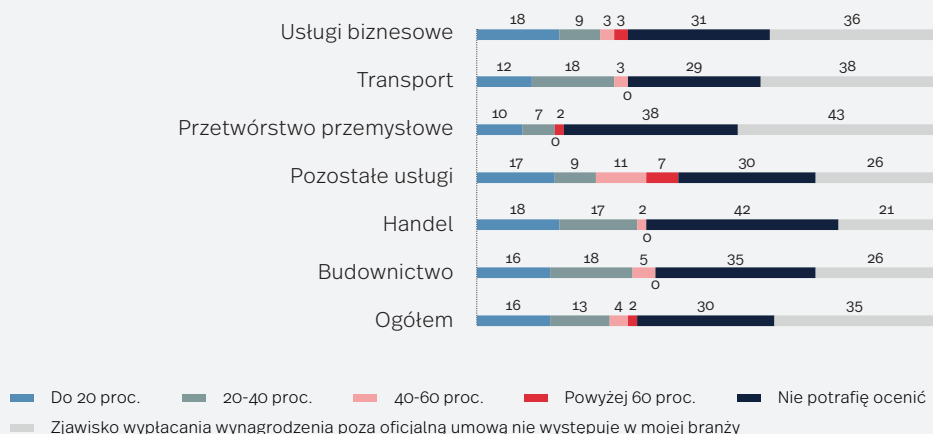
Źródło: jak w wykresie 2.

Na szeroki zakres nieoficjalnych wypłat wynagrodzeń zdecydowanie najczęściej wskazywały mikroprzedsiębiorstwa z branży pozostałe usługi

Mikroprzedsiębiorstwa zajmujące się pozostałymi usługami zdecydowanie najczęściej wskazywały na szeroki zakres nieoficjalnych wypłat wynagrodzeń (powyżej 40 proc.) (wykres 38).

Taką opinię wyraziło 18 proc. reprezentantów tej branży, podczas gdy 6 proc. usług biznesowych, 5 proc. mikrofirm budowlanych i tylko po 2 proc. firm przetwórstwa przemysłowego i handlu.

» **Wykres 38. Ocena udziału wynagrodzeń wypłacanych poza umową według branż (w proc.)**

Źródło: jak w wykresie 2.

Z kolei najwyższy udział twierdzących, że w ich branży nie ma nieoficjalnych wypłat wynagrodzeń wystąpił w przetwórstwie przemy-

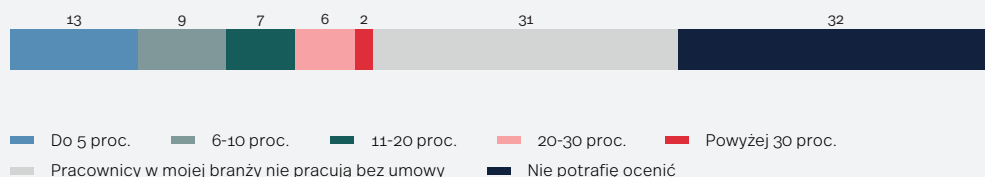
stowym (43 proc.), transporcie (38 proc.) i usługach biznesowych (36 proc.), natomiast najniższy w handlu (21 proc.).

Większość mikrofirm nie dostrzegą zjawiska pracy bez umowy

Podobnie jak w przypadku obrotów i wynagrodzeń, również w odniesieniu do zatrudnienia (wykres 39) prawie 2/3 mikrofirm nie potrafiło określić udziału pracujących bez umowy (32 proc.) lub twierdziło, że takie zjawisko nie występuje w ich branży (31 proc.), natomiast 37 proc. dostrzegą występowanie tego zjawiska.

Na niewielką skalę występowania tego zjawiska (poniżej 5 proc. ogółu zatrudnionych) wskazało 13 proc. mikroprzedsiębiorstw, natomiast uważających, że udział pracujących bez umowy przekraczał 20 proc. było tylko 8 proc. ogółu mikroprzedsiębiorców.

▾ Wykres 39. Ocena udziału pracujących bez umowy w branży danego mikroprzedsiębiorstwa (w proc.)

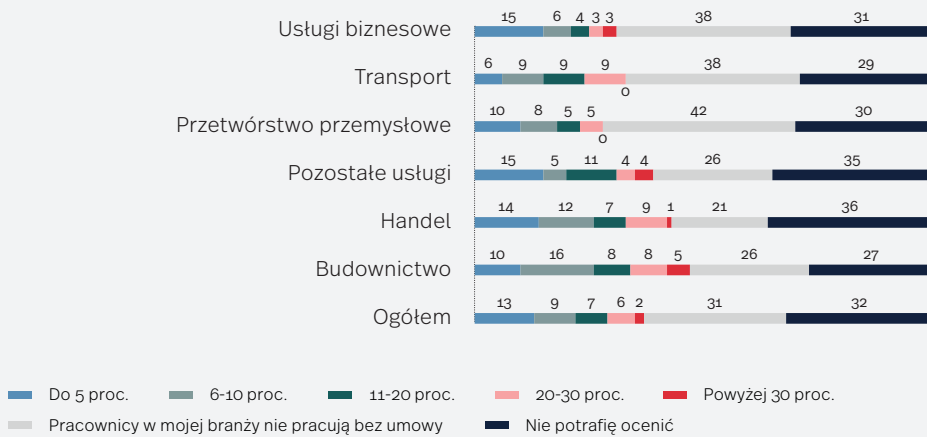
Źródło: jak w wykresie 2.

Mikroprzedsiębiorstwa budowlane najczęściej wskazywały na szeroki udział pracujących bez umowy

W przekroju gałęziowym na szeroki udział pracujących bez umowy (powyżej 20 proc.) wskazało zdecydowanie najwięcej mikroprzedsiębiorstw budowlanych (13 proc.), handlowych (10 proc.), a najmniej przetwórstwa przemysłowego (5 proc.) i usług biznesowych (6 proc.) (wykres 40). Z kolei najwyższy odsetek mikroprzedsiębiorców uznających, że w ich branży nie

ma pracujących bez umowy wystąpił w przetwórstwie przemysłowym (42 proc.), transporcie (38 proc.) i usługach biznesowych (36 proc.), natomiast najmniejszy w handlu (21 proc.). Najwięcej mikrofirm niepotrafiących ocenić tego zjawiska reprezentowało pozostałe usługi (35 proc.), a najmniej budownictwo (27 proc.).

▸ Wykres 40. Ocena udziału pracujących bez umowy według branż (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

Wysokie udziały odpowiedzi negujących występowanie szarej strefy we wszystkich trzech przedstawionych wyżej formach jej występowania, a także wysokie udziały niepotrafiących ocenić jej skali mogły wynikać z tego, że wiele

mikroprzedsiębiorstw nie chciało by uznawano ich branżę za szczególnie dotkniętą przez to zjawisko lub też z faktu, że wiele mikrofirm nie potrafi ocenić szarej strefy w swojej branży.

Jak mikrofirmy oceniały zmiany w otoczeniu prawno-ekonomicznym?

Zmiany w otoczeniu prawno-ekonomicznym były oceniane przez mikroprzedsiębiorstwa pod kątem ich znaczenia dla funkcjonowania biznesu. W grupie zmian prawnych przedsiębiorstwa oceniły: powołanie rzecznika MSP, utworzenie Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) i Punktu Informacji dla Przedsiębiorcy, wprowadzenie zasady interpretacji przepisów prawa przyjaznej dla przedsiębiorców, wprowadzenie Jednolitego Pliku Kontrolnego (JPK), zmiany rozwiązań dotyczących funkcjonowania przedsiębiorstw rodzinnych, zmiany zasad zawieszania działalności gospodarczej oraz ograniczenie handlu w niedziele i święta. W grupie zmian ekonomicznych oceniono: wprowadzenie małego ZUS-u, obniżenie podatku dochodowego z 18 proc. do 17 proc., zmiany mające na celu ograniczanie zatorów płatniczych, podniesienie kwoty płacy minimalnej (do wysokości 2600 PLN), stosowanie zasady podzielonej płatności (*split payment*) oraz możliwość odliczania wydatków na B+R (ulga podatkowa).

Należy zauważyć, że badanie mikrofirm przeprowadzaliśmy w okresie, który od momentu wejścia niektórych przepisów w życie był stosunkowo krótki (np. zmiana rozwiązań dotyczących funkcjonowania przedsiębiorstw rodzinnych), co dawało niewiele czasu na przetestowanie wprowadzonych zmian. Można zatem zakładać, że trudno było mikroprzedsiębiorcom w sposób jednoznaczny oceniać skuteczność niektórych zmian, bowiem wiele rozwiązań prawnych wymaga dłuższego okresu funkcjonowania, aby poznać ich słabe i mocne

strony. W kilku przypadkach pytania dotyczyły oceny zmian, które jeszcze nie weszły w życie, będąc na etapie propozycji zmian.

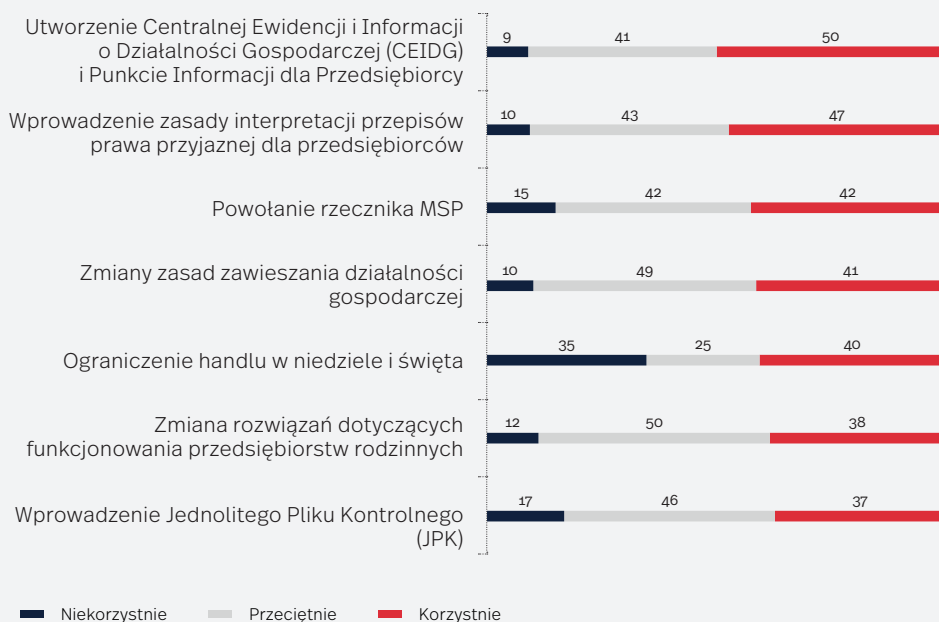
Wśród prawnych zmian żadna nie uzyskała przewagi ocen niekorzystnych, co może znaczyć, że w opinii mikroprzedsiębiorców były zasadne. Najwięcej ocen zdecydowanie pozytywnych uzyskało utworzenie Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) i Punktu Informacji dla Przedsiębiorcy, powstałej na podstawie ustawy, która wchodzi w skład tak zwanej konstytucji dla biznesu (wykres 41). Ewidencja umożliwia bezpłatny dostęp do informacji o przedsiębiorcach i innych podmiotach w zakresie wskazanym w ustawie, co stwarza większe szanse na transparentność działalności gospodarczej. Wpisy do ewidencji są dokonywane zdalnie przez system teleinformatyczny prowadzony przez ministra właściwego do spraw gospodarki lub tradycyjnie za pośrednictwem urzędu gminy wybranego przez przedsiębiorcę wnioskującego o wpis (Ustawa, 2018d). Wprowadzenie Jednolitego Pliku Kontrolnego najwyżej oceniły firmy transportowe oraz handlowe, a najwięcej słabych ocen pochodziło z firm przetwórstwa przemysłowego (wykres 42).

Blisko połowa mikrofirm (47 proc.) również zdecydowanie pozytywnie oceniła wprowadzenie zasady interpretacji przepisów prawa przyjaznej dla przedsiębiorców na mocy ustawy Prawo przedsiębiorców. Zastąpiła ona dotychczasową ustawę o swobodzie działalności gospodarczej i zawiera przepisy dotyczące tworzenia przyjaznego otoczenia prawnego przedsiębiorcy.

W ustawie chodzi m.in. o uregulowanie wprost domniemania uczciwości przedsiębiorcy, co powinno pozytywnie wpłynąć na treść rozstrzygnięć w odnośnych sprawach (Ustawa, 2018b). Wprowadzenie zasady interpretacji

przepisów prawa przyjaznej dla przedsiębiorców najwyżej oceniły firmy transportowe (55 proc.) oraz przetwórstwo przemysłowe (51 proc.), a najwięcej słabych ocen pochodziło z firm handlowych i budownictwa (wykres 42).

» **Wykres 41. Ocena zmian prawnych dotyczących funkcjonowania firmy (w proc.)**

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 42. Udział wskazań korzystnych ocen zmian prawnych w mikroprzedsiębiorstwach według branż (w proc.)

Źródło: jak w wykresie 1.

Spora część mikrofirm zdecydowanie doceniła powołanie rzecznika MSP (42 proc. wypowiedzi), będącego jednoosobowym organem zajmującym się ochroną interesów mikro-, małych oraz średnich przedsiębiorców (Ustawa, 2018c). Powołanie rzecznika MSP najwyższe uznanie uzyskało wśród firm przetwórstwa przemysłowego (47 proc.) oraz budowlanych (45 proc.), a najmniej doceniły to firmy transportowe (31 proc.) (wykres 42).

Przedsiębiorcy z branży usług biznesowych najwyżej ocenili utworzenie Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) i Punktu Informacji dla Przedsiębiorcy (52 proc.) oraz wprowadzenie zasady interpretacji przepisów prawa przyjaznej dla przedsiębiorców (47 proc.).

Dużo trudniej jest wykazać jednoznaczny stosunek respondentów do planowanych dalszych ograniczeń w liczbie niedziel handlowych (Ustawa, 2018a). Najmniej ocen aprobujących wprowadzenie ograniczeń w handlu w niedziele i święta miało miejsce w przypadku przedstawicieli przetwórstwa przemysłowego (37 proc.) i firm transportowych (38 proc.) oraz handlu (38 proc.), dla których ograniczenie handlu w niedziele wiązało się z zaburzeniem rytmu pracy tygodniowej. Najwyższy procent korzystnych ocen zmiany pracy handlu w niedzielę podali przedstawiciele pozostałych usług (48 proc.) oraz budownictwa (42 proc.), do których jednak zakaz handlu w niedzielę odnosił się tylko pośrednio (wykres 42).

Warto zauważyć, że mikroprzedsiębiorstwa były krytyczne w ocenie zmian w zakresie handlu w niedziele. Mogło to wynikać z pewnego rozczarowania, gdyż oczekiwane zwiększenie obrotów w niedziele niehandlowe nie pojawiło się automatycznie. Okazało się, że w handlu de-

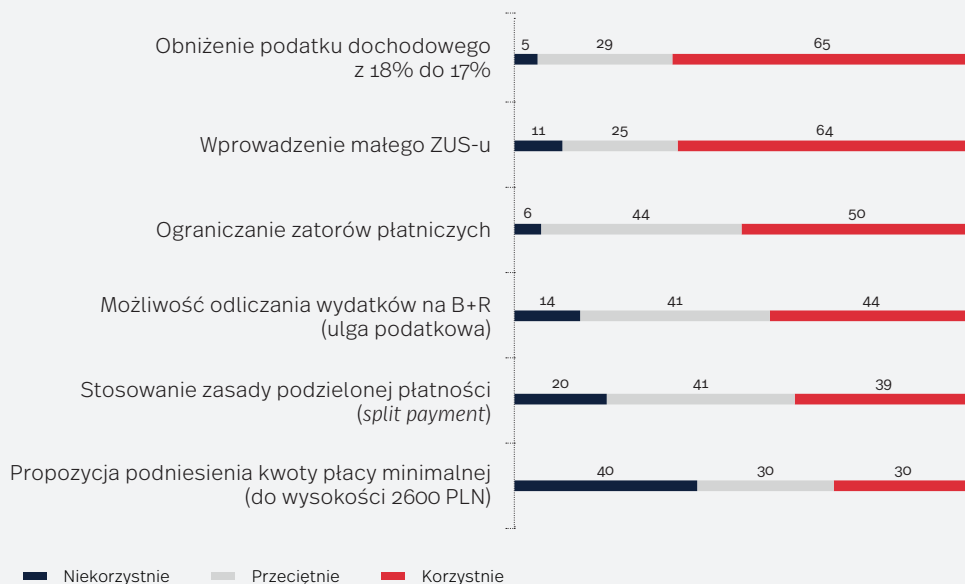
talicznym FMCG mikrofirmy mają silną konkurencję ze strony sklepów dyskontowych i supermarketów zlokalizowanych na osiedlach. Sklepy te stosując duże obniżki cen i dość agresywne kampanie informacyjne, powodowały że potencjalni klienci małych niezależnych firm handlowych robili zakupy w dni poprzedzające niedziele niehandlowe.

Z kolei blisko 2/3 badanych mikrofirm za zdecydowanie korzystną dla funkcjonowania przedsiębiorstw uznało ustawę o obniżeniu podatku dochodowego z 18 proc. do 17 proc., stanowiącą dopełnienie zmian w podatku dochodowym od osób fizycznych, przewidzianych w ustawie dotyczącej likwidacji podatku PIT dla osób do ukończenia 26. roku życia (Ustawa, 2019b).

Z dużą aprobatą spotkał się także zamiar wprowadzenia „małego ZUS-u” od 1 lutego 2020 r. (wykres 43). Ustawa daje możliwość opłacania składek na ubezpieczenia społeczne od podstawy wymiaru, której wysokość będzie zależna od uzyskiwanych dochodów z działalności gospodarczej (Obwieszczenie, 2020, art. 18c).

Połowa mikrofirm doceniła również ustawę ograniczającą zatory płatnicze (Ustawa, 2019a), bowiem nieterminowe regulowanie należności przez partnerów biznesowych stanowi dla mikrofirm duże zagrożenie. Przedstawiciele mikrofirm mieli nadzieję, że ustawa o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia zatorów płatniczych, przyniesie poprawę sytuacji w zakresie terminów płatności, co potwierdza fakt, że tylko 6 proc. mikrofirm krytycznie odniosło się do ustawy (wykres 43). Ograniczenie zatorów płatniczych ma największe znaczenie dla firm handlowych i z pozostałych usług, w przypadku których około 50 proc. podało ocenę korzystną (Wykres 44).

» Wykres 43. Ocena zmian ekonomicznych dotyczących funkcjonowania firmy (w proc.)

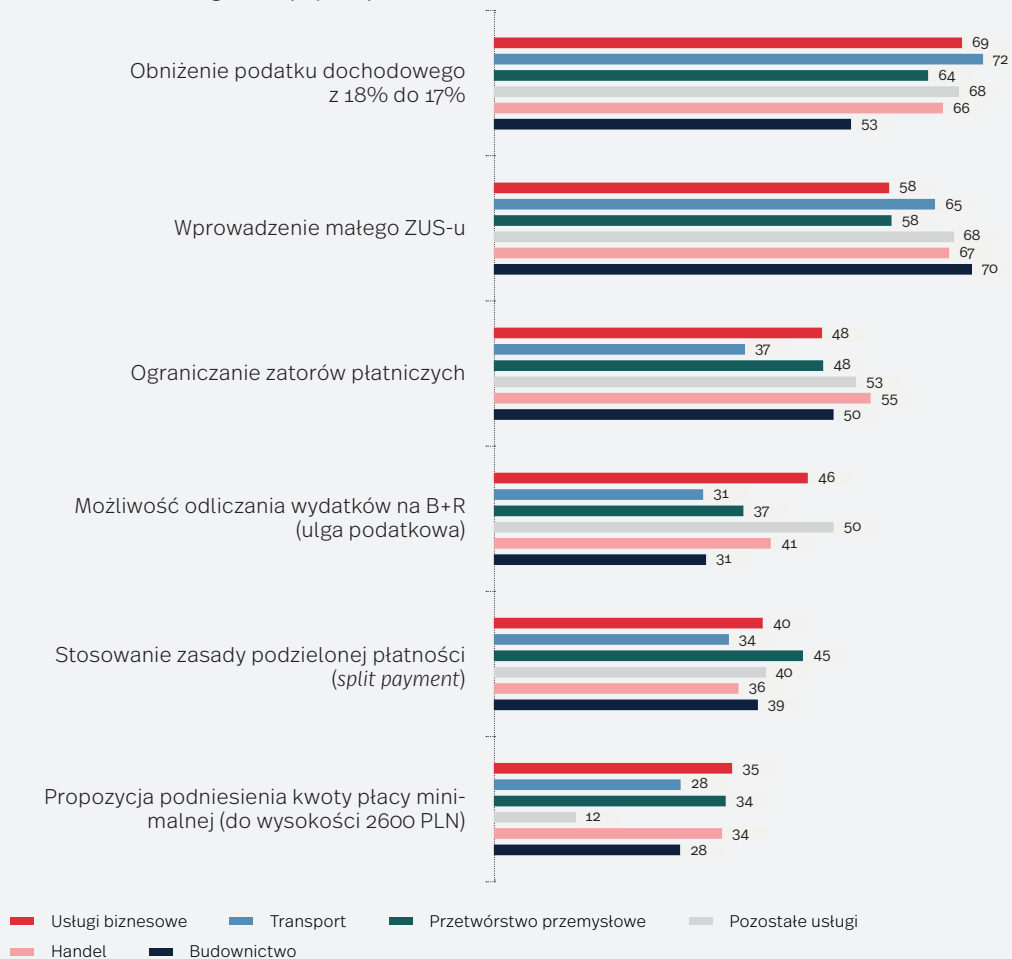
Źródło: jak w wykresie 1.

Dla mikrofirm ważną okazała się możliwość odliczania wydatków na B+R (ulga podatkowa) (Ustawa, 2017), bowiem ustawodawca znacząco rozszerzył katalog kosztów kwalifikowanych i zwiększył kwoty podlegające odliczeniu. Od 2019 r. przedsiębiorstwa mogą skorzystać z preferencyjnej stawki podatkowej w wysokości 5 proc. (IP BOX) na dochody uzyskane z praw własności intelektualnej. Możliwość odliczania wydatków na B+R najwyżej oceniali przedstawiciele mikrofirm reprezentujących pozostałe usługi (50 proc. ocen korzystnych) wobec tylko 31 proc. firm transportowych i z branży budowlanej.

Najślabsze oceny otrzymała propozycja podniesienia kwoty płacy minimalnej do 2600 PLN, co uznano za niekorzystnie zwiększające poziom kosztów. Tylko 30 proc. mikrofirm dało ocenę pozytywną, wskazując że sytuacja ta prawdopodobnie zmusi przedsiębiorstwa do podję-

cia działań w kierunku zwiększenia wydajności pracy i/lub redukcji innych kosztów. Aż 40 proc. mikrofirm negatywnie wyraziło się o propozycji podniesienia płacy minimalnej. Propozycja ta nie spotkała się ze zrozumieniem mikrofirm, w zasadzie niezależnie od reprezentowanej przez nie branży. Tylko 12 proc. ankietowanych przez nie firm z pozostałych usług dało ocenę korzystną, a najwyższe oceny pochodziły od mikrofirm reprezentujących usługi biznesowe (35 proc.) (wykres 44). Natomiast największą aprobatę przedstawiciele mikrofirm uzyskało obniżenie podatku dochodowego z 18 proc. do 17 proc. oraz wprowadzenie „małego ZUS-u”. W zasadzie było to niezależne od branży, w której funkcjonują. Stosowanie zasady podzielonej płatności (*split payment*) uzyskało korzystne oceny tylko od ok. 35 do 45 proc. mikrofirm; najwięcej wysokich ocen było ze strony przedsiębiorstwa przemysłowego.

Wykres 44. Udział wskazań korzystnych ocen zmian ekonomicznych w przedsiębiorstwach według branż (w proc.)

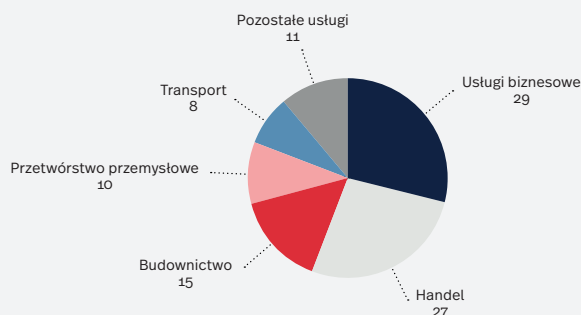
Źródło: jak w wykresie 1.

O badanych mikroprzedsiębiorstwach

Badanie mikroprzedsiębiorstw przeprowadzono w listopadzie i grudniu 2019 r. Zebranie danych polegało na przeprowadzeniu wywiadu z kadrą menedżerską za pomocą standaryzowanego kwestionariusza ankiety przy użyciu techniki CAPI (*computer assisted per-*

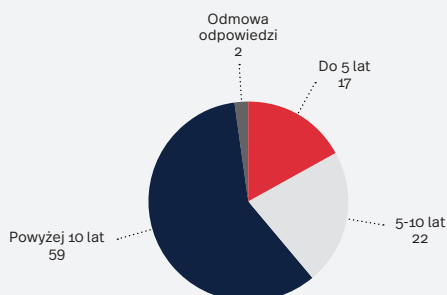
sonal interview). Badanie miało charakter ogólnopolski, objęło 409 mikroprzedsiębiorstw z całej Polski reprezentujących różne branże. Struktura próby ze względu na branżę (wykres 45) i lokalizację (wykres 47) odpowiadała strukturze populacji mikroprzedsiębiorstw.

» Wykres 45. Struktura branżowa badanych przedsiębiorstw (N=409, w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

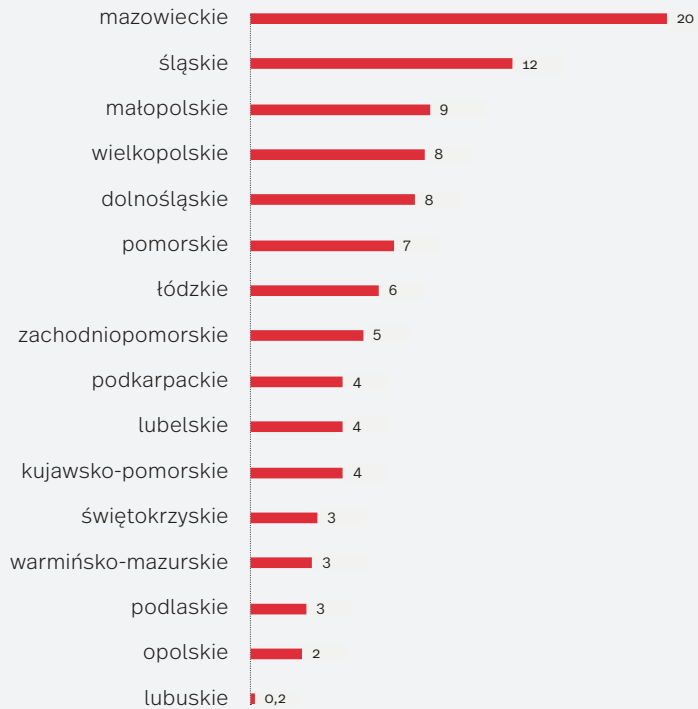
» Wykres 46. Struktura przedsiębiorstw ze względu na ich wiek (N=409, w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

W badanej grupie prawie 60 proc. stanowiły mikroprzedsiębiorstwa działające na rynku ponad 10 lat (wykres 46). Najmniejszy udział (17 proc.) miały firmy najmłodsze, działające do 5 lat. Dominującą część badanych przedsiębiorstw stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

➤ **Wykres 47.** Struktura badanych przedsiębiorstw ze względu na lokalizację (N=409, w proc.)

Źródło: jak w wykresie 2.

Spis rysunków, tabel i wykresów

↘ Mapa 1. Liczba mikroprzedsiębiorstw na 1000 mieszkańców w Polsce w 2018 r.	8
↘ Rysunek 1. Kierunek zmian podstawowych czynników funkcjonowania mikroprzedsiębiorstw (w proc.)	23
↘ Rysunek 2. Profil mikrofirmy o najlepszej sytuacji finansowej	27
↘ Rysunek 3. Porównanie cech mikrofirm pod względem częstotliwości inwestowania.	37
↘ Tabela 1. Udział odpowiedzi pozytywnych w stosunku do stwierdzeń dotyczących zastosowania nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych według branż (w proc.)	47
↘ Wykres 1. Liczba mikroprzedsiębiorstw w latach 2008-2018 (w mln).	9
↘ Wykres 2. Udział mikroprzedsiębiorstw wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier popytowych (w proc.)	11
↘ Wykres 3. Udział mikroprzedsiębiorstw wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier podażowych (w proc.)	12
↘ Wykres 4. Udział mikroprzedsiębiorstw wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier finansowych (w proc.)	13
↘ Wykres 5. Udział mikroprzedsiębiorstw wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier systemowych (w proc.)	14
↘ Wykres 6. Udział mikroprzedsiębiorstw wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier ogólnogospodarczych (w proc.)	15
↘ Wykres 7. Udział przedsiębiorstw handlowych wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier rozwoju mikrofirm (w proc.)	16
↘ Wykres 8. Udział przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier rozwoju mikrofirm (w proc.)	16
↘ Wykres 9. Udział przedsiębiorstw usług biznesowych wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier rozwoju mikrofirm (w proc.)	17
↘ Wykres 10. Udział przedsiębiorstw budowlanych wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier rozwoju mikrofirm (w proc.)	17
↘ Wykres 11. Udział przedsiębiorstw transportowych wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier rozwoju mikrofirm (w proc.)	18
↘ Wykres 12. Udział przedsiębiorstw wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie barier rozwoju mikrofirm w badaniu w latach 2018 i 2019 (w proc.)	19
↘ Wykres 13. Średnie oceny barier w poszczególnych grupach mikroprzedsiębiorstw	21
↘ Wykres 14. Mapa korespondencji mikroprzedsiębiorstw – profile skupień	22
↘ Wykres 15. Kierunek zmian w 2019 r. podstawowych czynników wpływających na funkcjonowanie przedsiębiorstw (w proc.)	24
↘ Wykres 16. Ocena sytuacji finansowej mikroprzedsiębiorstw (w proc.)	26

↘ Wykres 17. Ocena stanu posiadanych zasobów i kompetencji wśród mikroprzedsiębiorstw (w proc.)	28
↘ Wykres 18. Średnie oceny i ich zróżnicowanie w przedsiębiorstwach wg branż dotyczące wykorzystania nowoczesnych technologii w komunikowaniu się z klientami	29
↘ Wykres 19. Średnie oceny i ich zróżnicowanie w przedsiębiorstwach wg branż dotyczące zdolności przedsiębiorstwa do elastycznego działania	30
↘ Wykres 20. Zasoby, których przede wszystkim brakowało w mikrofirmach (w proc.)	31
↘ Wykres 21. Wykorzystanie <i>outsourcingu</i> w mikroprzedsiębiorstwach (w proc.)	32
↘ Wykres 22. Wykorzystanie <i>oustourcingu</i> w mikroprzedsiębiorstwach przetwórstwa przemysłowego (w proc.)	33
↘ Wykres 23. Wykorzystanie <i>oustourcingu</i> w mikroprzedsiębiorstwach budowlanych (w proc.)	34
↘ Wykres 24. Wykorzystanie <i>oustourcingu</i> w mikroprzedsiębiorstwach handlowych (w proc.)	35
↘ Wykres 25. Wykorzystanie <i>oustourcingu</i> w mikroprzedsiębiorstwach transportowych (w proc.)	35
↘ Wykres 26. Wykorzystanie <i>outsourcingu</i> w mikroprzedsiębiorstwach usług biznesowych (w proc.)	36
↘ Wykres 27. Główne cele inwestycyjne mikrofirm w 2019 r. i plany na 2020 r. (w proc.)	39
↘ Wykres 28. Średnie oceny znaczenia barier wprowadzania innowacji	40
↘ Wykres 29. Średnie oceny znaczenia barier wprowadzania innowacji w budownictwie	41
↘ Wykres 30. Średnie oceny znaczenia barier wprowadzania innowacji w handlu	42
↘ Wykres 31. Średnie oceny znaczenia barier wprowadzania innowacji w przetwórstwie przemysłowym	42
↘ Wykres 32. Średnie oceny znaczenia barier wprowadzania innowacji w transporcie	43
↘ Wykres 33. Średnie oceny znaczenia barier wprowadzania innowacji w usługach biznesowych	43
↘ Wykres 34. Ocena stwierdzeń dotyczących zastosowania nowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych (w proc.)	46
↘ Wykres 35. Ocena udziału szarej strefy w obrotach branży danego mikroprzedsiębiorstwa (w proc.)	48
↘ Wykres 36. Ocena udziału szarej strefy w obrotach według branż (w proc.)	49
↘ Wykres 37. Ocena udziału wynagrodzeń wypłacanych poza umową w branży danego mikroprzedsiębiorstwa (w proc.)	50
↘ Wykres 38. Ocena udziału wynagrodzeń wypłacanych poza umową według branż (w proc.)	50
↘ Wykres 39. Ocena udziału pracujących bez umowy w branży danego mikroprzedsiębiorstwa (w proc.)	51
↘ Wykres 40. Ocena udziału pracujących bez umowy według branż (w proc.)	52
↘ Wykres 41. Ocena zmian prawnych dotyczących funkcjonowania firmy (w proc.)	54
↘ Wykres 42. Udział wskazań korzystnych ocen zmian prawnych w mikroprzedsiębiorstwach według branż (w proc.)	55
↘ Wykres 43. Ocena zmian ekonomicznych dotyczących funkcjonowania firmy (w proc.)	57

↘ Wykres 44. Udział wskaźników korzystnych ocen zmian ekonomicznych w przedsiębiorstwach według branż (w proc.)	.58
↘ Wykres 45. Struktura branżowa badanych przedsiębiorstw (N=409, w proc.)	.59
↘ Wykres 46. Struktura przedsiębiorstw ze względu na ich wiek (N=409, w proc.)	.59
↘ Wykres 47. Struktura badanych przedsiębiorstw ze względu na lokalizację (N=409, w proc.)	.60

Bibliografia

- Fundowicz, J., Łapiński, K., Wyżnikiewicz, B., Wyżnikiewicz, D. (2019), *Szara strefa 2019*, IPAG, Warszawa.
- GUS (2008-2018), *Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób*, Warszawa.
- PARP (2019), *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Warszawa.
- Wziętek-Kubiak A. (2012), *W sprawie metodologii badania barier innowacji, (w:) Raport o innowacyjności gospodarki Polski w 2011 roku*, INE PAN, Warszawa.
- Obwieszczenie (2020) Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 lutego 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych [Mały ZUS plus] (Dz.U. 2020 poz. 266).
- Ustawa (2017) z dnia 9 listopada 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu poprawy otoczenia prawnego działalności innowacyjnej (Dz.U. 2017 poz. 2201).
- Ustawa (2018a) z dnia 10 stycznia 2018 r. o ograniczeniu handlu w niedziele i święta oraz w niektóre inne dni (Dz.U. 2018 poz. 305).
- Ustawa (2018b) z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz.U. 2018 poz. 646).
- Ustawa (2018c) z dnia 6 marca 2018 r. o Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców (Dz.U. 2018 poz. 648).
- Ustawa (2018d) z dnia 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. 2019 poz. 1291).
- Ustawa (2019a) z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia zatorów płatniczych (Dz.U. 2019 poz. 1649).
- Ustawa (2019b) z dnia 30 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2019 poz. 183).

Polski Instytut Ekonomiczny

Polski Instytut Ekonomiczny to publiczny *think tank* gospodarczy, którego historia sięga 1928 roku. Obszary badawcze Polskiego Instytutu Ekonomicznego to przede wszystkim handel zagraniczny, makroekonomia, energetyka i gospodarka cyfrowa oraz analizy strategiczne dotyczące kluczowych obszarów życia społecznego i publicznego Polski. Instytut zajmuje się dostarczaniem analiz i ekspertyz do realizacji Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, a także popularyzacją polskich badań naukowych z zakresu nauk ekonomicznych i społecznych w kraju oraz za granicą.